

**DEĞİŞEN SOSYO – EKONOMİK KOŞULLARDA YÖRÜKLER
(Manavgat Örneği)**

Ahmet AYDOĞMUŞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Halil Hadimli

UŞAK

HAZİRAN, 2018

**DEĞİŞEN SOSYO – EKONOMİK KOŞULLARDA YÖRÜKLER
(Manavgat Örneği)**

Ahmet AYDOĞMUŞ

**Yüksek Lisans Tezi
Coğrafya Anabilim Dalı Coğrafya Bölümü
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Halil Hadimli**

**UŞAK
Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran 2018**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ**DEĞİŞEN SOSYO – EKONOMİK KOŞULLARDA YÖRÜKLER**

(Manavgat Örneği)

Ahmet AYDOĞMUŞ

Coğrafya Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2018

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Halil HADİMLİ

Yörüklük günümüzde giderek kaybolan bir kültürdür. Yörüklerin hayat tarzları sürekli merak konusu olduğundan birçok araştırmalar yapılmıştır. Toroslar göçebe yörüklerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürebilmeleri için elverişli doğal ortam şartları sunmaktadır. Manavgat çevresinde yürütülen bir hayvancılık türü olan yarı göçebelik yöre ekonomisi ve ülkemiz için önemlidir. Akdeniz iklim sahasında kalan alanda gür bir bitki örtüsü, verimli topraklar ve yükseltinin artışına bağlı olarak hayvancılık için elverişli otlak alanları bulunur. Yöre halkı topoğrafya şartlarının değişkenliğini iyi bir şekilde kullanmaktadır. Yükseltinin fazla olduğu ve engebeli alanlarda hayvancılığın yanında dar bir alanda tarımsal faaliyetler yapılırken, deniz seviyesine yakın alanlarda tarımsal faaliyetler için ayrılan araziler artmaktadır. Asıl geçim kaynağı hayvancılık olup tarımla da uğraşan yörükler tarımı kendi ihtiyaçları doğrultusunda ve hayvanları için yapmaktadır. Yörükler geçmişte yaylalara çıkış ve yaylalardan inişlerini yaya olarak hayvanları ile birlikte gerçekleştirirken günümüzde ulaşım araçları kullanılmaktan ve teknolojik gelişmelerden olabildiğince faydalanmaktadır.

Araştırma sahasındaki önemli bir faaliyet kolu da turizmdir. Turizmle birlikte otel sayıları artmış ve hayvancılığı terk eden yörüklerin büyük bölümü turizmde çalışmaya başlamıştır. Ayrıca Manavgat Irmağı'nda su sporlarının gelişmesi ile Beşkonak civarındaki köylerde yaşayanlar da daha rahat yaşayabilme arzusu ile tarım ve hayvancılığı terk ederek turizme yönelmiştir. Okullaşma oranının artması da göçebe hayvancılığın bırakılmasında etkili olmuş ve okuyan çocuklar günümüz koşullarının etkisiyle göçebelikle uğraşmak istememektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçebelik, Yörük, Ekonomi, Yayla, Turizm, Kışlak, Ulaşım, Manavgat, Tarım, Hayvancılık

ABSTRACT

YORUKS IN CHANGING SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS
USAK UNIVERSITY, SOCIAL SCIENCES INSTITUTE, DEPARTMENT OF
GEOGRAPHY

JUNE, 2018

ADVİSOR: Assist. Prof. Dr. HALİL HADİMLİ

Yörük is a culture that is getting lost nowadays. Since the life styles of the nomads are always a matter of curiosity, many researches have been done. The Taurus offers favorable natural conditions for the nomadic nomads to continue their economic activities. It is important for our country and semi-nomadic regional economy, which is a kind of livestock carried around Manavgat. The Mediterranean climate-laden area has a lush vegetation area, fertile soils and grassland areas suitable for livestock depending on the increase in the elevation. The local people use the variability of topography conditions well. When the uplift is excessive and agricultural activities are carried out on a narrow area besides livestock in uneven areas, the land reserved for agricultural activities is increasing in areas near sea level. The main source of livelihood is the agriculture, which is engaged in agriculture, and agriculture is doing for its own needs and animals. Yoruks have benefited as much as possible from the use of transportation means and technological developments in the past, when they have carried out their spring descent and spring descent together with their animals on foot.

An important activity in the field of research is tourism. With tourism, the number of hotels has increased and most of the nomads leaving animal husbandry have started to work in tourism. In addition, with the development of water sports in the Manavgat River, people living in the villages around Beşkonak have also left to farming and animal husbandry with the desire to live more comfortably. The increase in the schooling rate also influenced the abandonment of nomadic livestock, and the children who read them do not want to deal with nomadism under the influence of present-day conditions.

Key words: Nomadism, Yoruk, Economy, Plateau, Tourism, Transportation, Manavgat, Agriculture, Husbandry.

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
 Tezli Yüksek Lisans Jüri ve Enstitü Onayı

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Coğrafya Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 144003004 No'lu öğrencisi Ahmet Aydoğmuş'un " Değişen Sosyo – Ekonomik Koşullarda Yörükler (Manavgat Örneği)" adlı tezi 22/06 / 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Halil Hadimli	
Üye	: Prof. Dr. Bilal Sezer	
Üye	: Doç. Dr. Günay Kaya	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Deniz	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir Yasak	

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Avcı-toplayıcı toplumların yerleşik hayata geçişi ile birlikte tarımsal faaliyetler başlamıştır. Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden atalarımızın bazıları yerleşik hayata geçerken bazıları ise göçebeliği çeşitli şekillerde devam ettirmektedir. Yerleşik hayata geçmeyen yörük adı verilen bu insanlar hala hayvancılıkla uğraşmaktadır. Yörük kültürü farklı ekonomik yapıların ortaya çıkışı ve gelişen teknoloji nedeniyle günümüzde terkedilmeye başlanmıştır.

Araştırma alanında tarım, hayvancılık ve turizm yoğun olarak yapılan ekonomik faaliyetlerdir. Akdeniz bölgesi sınırları içerisinde bulunan Manavgat ilk kurulduğu zamandan günümüze kadar sürekli gelişme göstermiştir. Ayrıca önemli ulaşım güzergahlarına yakın olması ve 64 km.'lik kıyı uzunluğu ve verimli tarım arazilerinin bulunması, Manavgat ve Köprüçay gibi iki önemli akarsuya sahip olması gibi özellikleri gelişmesinde etkili olmuştur.

Arazinin ilçe sınırları içerisinde değişik rölyef şartları göstermesi göçebeliliğin burada devam ettirilebilmesinde önemli bir faktördür. Kuzeye doğru yükselti nedeniyle hava sıcaklıkları düşmekte ve deniz etkisiyle ortaya çıkan nemlilik azalmaktadır. Mayıs aylarında havaların ısınmaya başlamasıyla birlikte Yörük adı verilen göçebeler hareket etmeye başlarlar. Günümüzde yapılan göçebelikle geçmiş dönem göçebelikleri arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Ekonomik ve sosyal yapıdaki değişiklikler bu farklılığın orta çıkmasında etki olmuştur. Ulaşım, turizm, sanayi, teknoloji alanlarındaki ilerlemelerin, göçün başlangıcından bitişine kadar olan süreye ilave olarak göçebelerin kırsal alanlarındaki değişimler de araştırılmıştır.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim sırasında sürekli bir yol gösterici olan, tez aşamamda her türlü sorularımı cevaplayan ve beni geri çevirmeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Halil Hadimli' ye teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Lisans ve Yüksek Lisans eğitimi aldığım Uşak Üniversitesi Coğrafya Bölümü hocalarıma, eğitimim sırasında ve sonrasında bana sağladıkları katkılarından dolayı teşekkür ederim. Tez yazım aşamasında sürekli destek olan ve manevi desteğini esirgemeyen biricik eşim Canan Aydoğmuş'a sabrından ve katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Ahmet AYDOĞMUŞ

UŞAK 2018

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ahmet AYDOĞMUŞ
Doğum Yeri ve Tarihi : Besni / 1989
Lisans Eğitimi : Uşak Üniversitesi Coğrafya
Yüksek Lisans Eğitimi : Uşak Üniversitesi Coğrafya ABD
Bildiği Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetler :

İş Deneyimi: Özel Öğretim Kurumu (Müdür Yrd.)

İletişim : aydogmusahmet1@gmail.com

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	II
ABSTRACT	III
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
Haritalar Listesi	VIII
Tablolar Listesi.....	VIII
Grafikler Listesi	VIII
Fotoğraflar Listesi.....	IX
Kısaltmalar	IX
GİRİŞ	1
1. Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Coğrafi Özellikleri	1
2. Araştırmanın Amacı.....	3
3. Araştırma Yöntemi.....	4
1.1.2. İklim ve Bitki Örtüsü.....	13
1.1.3. Su Kaynakları ve Toprak Özellikleri.....	21
1.2. Manavgat İlçesinin Beşerî ve Ekonomik Özellikleri	24
1.2.1. Nüfus ve Yerleşme	24
1.2.2. Tarım ve Hayvancılık	28
1.2.3. Turizm.....	29
1.2.4. Sanayi ve Ticaret.....	30
1.2.5. Ulaşım	30
İKİNCİ BÖLÜM	31
2. Kavramsal Çerçeve	31
2.1 Yayla, Yaylacılık ve Kışlak	31
2.2. Yörük ve Göçebe.....	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	42
3.1. Değişen Sosyo- Ekonomik Koşulların Yörüklüğe Etkisi	42
3.1.1 Göç Yolları ve Süresi	43
3.1.2. Üretilen Ürünler ve Pazarlama Koşulları	52
3.1.3. Yeni Ekonomik Faaliyetler	52
3.1.4. Yörüklüğü Terk Edenlerin Ekonomileri	55
3.1.5. Mesken Türleri ve Yapı Malzemesi	56

Sonuç ve Öneriler	64
KAYNAKÇA	66

Haritalar Listesi

Harita 1: Araştırma Alanının Lokasyon Haritası	2
Harita 2: Manavgat İlçesi Jeoloji Haritası.....	6
Harita 3: Manavgat İlçesi Fiziki Haritası	8
Harita 4: Manavgat İlçesi Topoğrafya Haritası.....	10
Harita 5: Manavgat İlçesi Sıcaklık Haritası	19
Harita 6: Manavgat İlçesi Nüfus Haritası.....	27
Harita 7: Manavgat ve Çevresindeki Yörüklerin Göç Yolları(Hadimli 2008 ve Ak 2012'den Değiştirilerek Çizilmiştir)	51

Tablolar Listesi

Tablo 1: Antalya ve Manavgat'ta Arazi Kullanım Dağılışı (ha.).....	11
Tablo 2: Beşkonak, Manavgat, Akseki ve Antalya İstasyonlarının Ortalama Sıcaklık Değerleri.....	14
Tablo 3: Meteoroloji İstasyonlarının Aylık Ortalama Yağışları (mm.)	16
Tablo 4: Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (mm.).....	17
Tablo 5: Manavgat Yıllık Yağış ve Sıcaklıkları	19
Tablo 6: Manavgat Nüfusu (1927-2017).....	25
Tablo 7 : Antalya ve İlçeleri Nüfus Verileri (1965-2018)	26
Tablo 8: Manavgat İlçesi'nde Sera Alanlarının Çeşitlerine Göre Dağılımı, (2017)..	28
Tablo 9: Manavgat İlçesinde 2016- 2017 Yılları Hayvan Varlığı	28

Grafikler Listesi

Grafik 1: Manavgat İlçesi Arazi Kullanım Dağılışı.....	12
Grafik 2: Meteoroloji İstasyonlarının Aylık Ortalama Sıcaklıkları (°C)	16
Grafik 3: Akseki, Manavgat, Antalya ve Beşkonak İstasyonlarının Aylara Göre Yağış Dağılımı	17
Grafik 4: Akseki, Manavgat, Antalya ve Beşkonak Meteoroloji İstasyonlarında Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (mm.)	18
Grafik 5: Manavgat İlçesi Yağış ve Sıcaklık Grafiği.....	20
Grafik 6: Manavgat İlçesinde Yıllara Göre Nüfus (1927-2017).....	25

Fotoğraflar Listesi

Fotoğraf 1: Oymapınar'ın Kuzeyinden Engebeli Topografyanın Görünümü.....	7
Fotoğraf 2: Gebece Köyü Kuzeyindeki Karahasan Tepe (1100m.).....	9
Fotoğraf 3: Eğimin Fazla Olduğu Alanlarda Yapılan Tarım Faaliyetleri	13
Fotoğraf 4: Kızılçam ve Maki Topluluklarından Bir Görünüm.....	21
Fotoğraf 5: Maki Bitki Örtüsü Altında Kırmızı Akdeniz Toprakları.....	22
Fotoğraf 6: Manavgat Tilkiler civarındaki Kahverengi Orman Topraklarından	23
Fotoğraf 7: Kireçtaşları İçerisinde Gelişen Kırmızı Akdeniz Toprakları	23
Fotoğraf 8 : Düdenlerden Kar Çıkarımı (Hadimli 2008)	37
Fotoğraf 9: Ana Kayanın Yardımcı Malzeme Olarak Kullanıldığı Kışlak Alanındaki Hayvan Barınağından Bir Görünüm	39
Fotoğraf 10: Kışlak Alanından Bir Görünüm	40
Fotoğraf 11: Antalya'da Düzenlenen Yörük Çalıştayı'na Gelen Yörükler	41
Fotoğraf 12: Göç Sırasında Yemek ve Dinlenme Molası	44
Fotoğraf 13: Göç Yolu Üzerinde Kısa Bir Mola.....	46
Fotoğraf 14: Göç Yolunda Süt Sağımı.....	46
Fotoğraf 15: Göç Sırasında Karşılaşılan Zorluklardan Biri	47
Fotoğraf 16: Zeytin Tarımının Yapıldığı Alanlar	53
Fotoğraf 17: Arıcılık Faaliyetinin Yapıldığı Alandan Bir Görünüm	54
Fotoğraf 18: Zeytin Üretim Alanından Bir Görünüm	56
Fotoğraf 19: Temsili Bir Kara kılçadır (Manavgat Yörük Müzesi).....	57
Fotoğraf 20: Temsili Bir Topak Ev (Manavgat Yörük Müzesi)	58
Fotoğraf 21: Bir Kışlak Alanından Görünüm	60
Fotoğraf 22 : Ekonomik Yapının Değişmesi ve Değişen İhtiyaçlar Kullanılan Araç Gereçleri de Değiştirmektedir.	62
Fotoğraf 23: Eski Tip Ocaklar.....	62
Fotoğraf 24: Emer Ahmetli Mevkii'nden Görünü	63

Kısaltmalar

m.	: Metre
mm.	: Milimetre
MTA	: Maden Tetkik Arama
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
MATSO	: Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası
ha.	: Hektar
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen metin
ort.	: Ortalama

GİRİŞ

1. Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Coğrafi Özellikleri

Araştırma sahası ülkemizin güney ucunda, Alp-Himalaya kıvrım sisteminin kollarından olan Toros Dağları üzerinde, Akdeniz Bölgesi sınırları içerisindeki Antalya Bölümü'nde yer alır. Antalya ilinin idari sınırları içerisinde bulunan Manavgat ilçesi, doğuda Alanya, Akseki ve İbradı ilçeleri, batıda Serik kuzeyde Isparta'nın Sütçüler ilçesi, güneyde ise Akdeniz ile çevrilidir.

İlçenin güneyinde ovalık ve düzlük alanlar yer alırken kuzeye doğru gidildikçe Toros Dağları'nın yükselmesine bağlı olarak dağlık ve engebeli alanlar kendini göstermeye başlamaktadır. Manavgat ilçesinin kuzey kesimlerinin tamamına yakınını oluşturan Toros Dağları 680 m. den 2900 m. ye kadar değişik yükseltilerden oluşmuştur. Yükselti farklılığının ortaya çıkışı ise iklim ve bitki örtüsü bakımından sahada farklı özelliklerin görülmesine neden olmuştur. Sahasının doğusunu ve batısını kısmen de olsa doğal sınırlar oluşturmaktadır. Doğuda Alanya ilçesi ile olan sınırının bir kısmını Alara Çayı, batıda Serik ilçesi ile olan sınırını ise Çakış köyünden güneye doğru yönelen Köprüçay oluşturmaktadır. Kuzeye doğru gidildikçe yükselti arttığı için kuzey kesimlerde ise bazı sınırların belirlenmesinde su bölümü çizgileri kullanılmıştır. Yükseltinin fazla olduğu alanlarda göçebelerin kullandığı ve rekreasyon amaçlı kullanılan pek çok yayla yerleşmesi bulunmaktadır. 64 km.'lik kıyı uzunluğu ise ilçede turizm faaliyetleri için elverişli bir ortam oluşturmaktadır.

Manavgat isminin nerden geldiğine ilişkin yapılan çalışmalar incelendiği zaman, sözcüğün kökeni ile ilgili çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Konyalı ve Yıldız (2010) yaptıkları çalışmada, Manavgat isminin “manav” kökünden geldiğini, Batı Anadolu yöresine manavların ilk yerleştirilmelerinin 1921 tarihinde olduğunu ve şehrin en az 700 yıllık bir Türkmen yerleşmesi olduğunu açıklamıştır.¹

Manavgat'ın antik çağdaki adının Manavva olduğu, Luvi dilinde* “Tanrıca Tapınağı” anlamına gelen “Manavva” şeklinde geçtiği bilinmektedir.²

¹ Konyalı, İ. H., Yıldız, A. (2010). Abideleri ve Kitabeleri İle Manavgat, Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Manavgat

* Luvi Dili: Anadolu'nun yerli haklarından biri olarak kabul edilen Luviler'in dili olup, aynı zamanda Hititler'in hiyeroglif yazılarında kullandıkları dildir.

² Karaca, B. (2009). XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası, Fakülte Kitabevi, Isparta

Harita 1: Araştırma Alanının Lokasyon Haritası

2. Araştırmanın Amacı

İnsan ile doğal ortam arasındaki ilişkileri inceleyen coğrafya biliminin pek çok çalışma konusu vardır. Araştırma, Akdeniz Bölgesi içerisinde yer alan Manavgat ilçesi idari sınırlarında yürütülmüştür. Çalışmanın şekillenmesinde Manavgat ilçesinin fiziki ve beşerî coğrafya şartları önemli bir etkiye sahiptir. Sahanın coğrafi şartlarına bağlı olarak ortaya çıkan ve bir kültür olarak Orta Asya'dan günümüze kadar devam göçebe yörüklerin sosyo – ekonomik hayatında günümüz şartlarına bağlı olarak nasıl bir değişim geçirdiği araştırılmıştır. Sahada genel olarak Akdeniz iklimi hakimdir. İklim ve yer şekillerine bağlı olarak sahil kesimlerde ve kuzeye doğru yükseltinin artmadığı düzlük alanlarda tarımsal faaliyetler daha çok göze çarparken, Toros Dağları'nın yükselmeye başladığı alanlarda ise göçebe hayvancılık sürdürülmektedir. Bazı alanlarda ise hem göçebe hayvancılık hem de tarımsal faaliyetler birlikte sürdürülür. Bu anlamda hayvancılığın hâkim ekonomik faaliyet olduğu göçebe yörüklerin araştırma sahasında yüzyıllardır var olmasını açıklamak mümkündür.

Araştırmanın ana temasını sosyo- ekonomik koşulların değişmesine bağlı olarak yörük hayat tarzında meydana gelen değişimler oluşturmaktadır. Çalışma sahası bulunduğu bölüm itibariyle Akdeniz Havzası'nda turizm potansiyeli yüksek bir alandadır. Deniz turizmi, yayla turizmi, su sporları yörede yapılan başlıca turizm aktiviteleridir. Ulaşım, teknoloji, okullaşma oranı, sosyal yapıdaki değişikliklerin yanı sıra turizme bağlı olarak yörük ekonomisindeki değişimler de incelenmiştir. Araştırmanın ana temasını aşağıdaki maddeler oluşturmaktadır.

- Yörede turizm faaliyetlerinin yöre haklı üzerindeki etkisi ele alınarak göçebe ekonomisinin yaşadığı değişiklikler ve sorunlar,
- Ulaşım ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak göç şekilleri ve hayvan sayısı ve hayvan türlerindeki değişimleri araştırmak,
- Sahadaki doğal ortam şartlarına bağlı olarak ne tarz ekonomik faaliyetlerin yürütülebileceğini saptamak,
- Tarımsal faaliyetlerle de uğraşan göçebe yörüklerin, göç hazırlık süreçlerini geçmiş dönemlerdeki göçlerle karşılaştırmak
- Yaş, cinsiyet, hane halkı sayısı ve okullaşma oranının göçerliğin yapılış tarzına etkisini açıklamak
- Göçerliği bırakan insanların bırakma nedenlerini ve günümüzde hangi ekonomik faaliyeti yürüttüklerini incelemek

- Yörük göçünün yapılış tarzı ile kışlak ve yaylak alanlarındaki mesken tipleri incelenerek geçmişte ve günümüzde mesken içerisinde ve mesken çevresinde kullanılan araç gereçleri karşılaştırmak
- Yörüklerin yaylaya gidiş-geliş süreleri ile göç sırasında geçirdikleri zamanı araştırmak,
- Tükenmekte olan bu kültürün devamı ettirilebilmesi için neler yapılabileceğinin belirlemek.

3. Araştırma Yöntemi

Tez çalışmasında veri toplama aracı olarak gözlem, görüşme, fotoğraf, ses ve video kayıtları kullanılmıştır. Ayrıca çalışmanın amacına uygun olarak H.G.K'dan ve ilgili kurumlardan temel altlık haritalar elde edilmiştir. Elde edilen veri setleri üzerinden yeni haritalar üretilerek yöntemine uygun bulgulara ulaşmaya çalışılmıştır. Arazide yapılan ses kayıtları konunun daha net anlaşılabilmesi açısından önemlidir. Bu kayıtlar fotoğraflarla desteklenerek çalışma yürütülmüştür. Araştırmada 1/100.000 ölçekli, N26 Isparta Paftası, N27 Konya Paftası, O26 Antalya paftası, O27 Alanya paftaları ARCGIS ortamında birleştirilerek kullanılmıştır. Ayrıca viewfinderpanoramas³ sitesinden indirilen Dem verilerinden ve MTA'nın jeoloji haritalarından yararlanılmıştır.

Referans ve örnek eserler taranmış ve konu ile ilgili ana metinlere ulaşmaya çalışılmıştır. İklim değerlendirmeleri sırasında Akseki, Antalya, Manavgat ve Beşkonak Meteoroloji İstasyonlarının otuz yıllık verileri kullanılmıştır. Nüfus araştırmalarında ise TÜİK verileri kullanılmıştır. Yörüklüğü devam ettiren veya yörüklüğü bırakarak farklı ekonomik kollara yönelen ailelerle yüz yüze görüşülmüş, sorunları dinlenmiş ve sorunlar için somut çözüm önerileri üretilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda sosyal bilimler araştırma yöntemlerinden gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerini kullanarak insanların kendi toplumsal dünyalarını kurma tarzlarını inceleyen⁴ nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir.

³ www.viewfinderpanoramas.org

⁴ Gurbetoğlu, A. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, İstanbul

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Manavgat İlçesinin Doğal Çevre Şartları

1.1.1. Yeryüzü Şekilleri

Ülkemiz arazileri genel itibarıyla 3. Jeolojik zamanda kuzeyden Sibiryaya levhası güneyinden ise Arabistan bloğunun sıkıştırmasıyla toptan yükselmeye başlamış ve ilerleyen dönemlerde bugünkü görünümü almıştır. Araştırma sahasının bulunduğu Akdeniz Bölgesi'nin büyük bir bölümü Toridlerin güney kanadı olan Toros dağları içerisinde yer alır. Toros dağ kuşağı içerisinde giren araştırma alanındaki Akdeniz Bölgesi'nde tüm jeolojik zamanlara ait araziler bulunmaktadır.⁵

Toros dağlarının büyük kısmı 3. Jeolojik zamandan meydana gelen Alp Orojenizi sırasından meydana gelen sıkışma hareketleri sonucunda kıvrılma ile oluşmuştur. Antalya doğusundaki Köprüçay civarında Tersiyer döneminde oluşmuş kalın konglomera ve marn tabakaları bulunur.⁶ Sahanın içinde yer alan jeoloji haritası incelendiğinde sahanın orta kesimleri daha çok Üst Miyosen-Pliyosen havzası içerisinde yer alırken daha kuzeyinde Antalya Miosen havzası güneyindeki kıyı kuşağında ise yer yer Kuaterner çökellerine rastlanır.

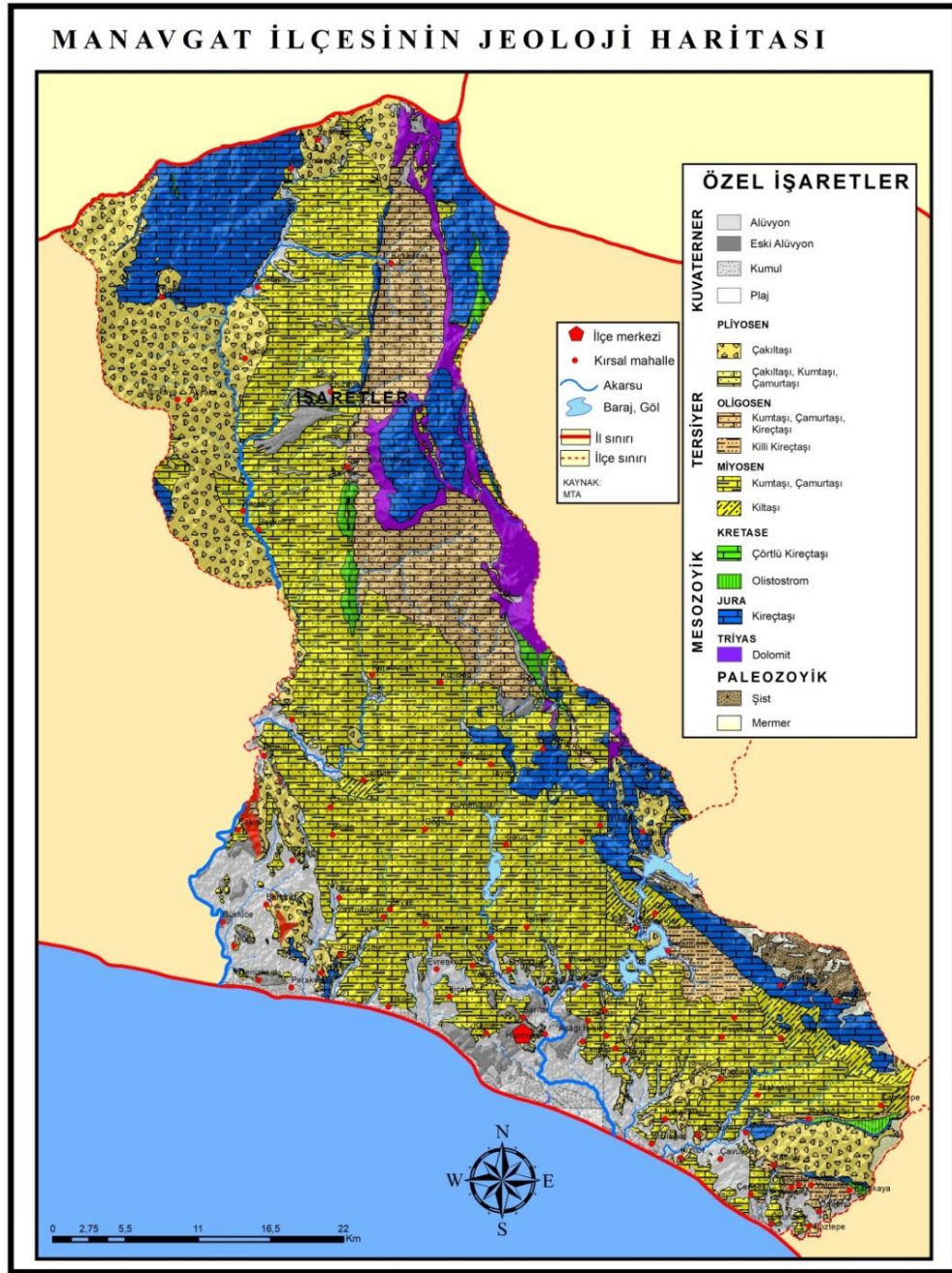
Manavgat Havzası Toros Karst Kuşağı'nın Batı Toros Dağları kesiminde, derinlik ve yüzey karstının yoğun olarak geliştiği bir alanda yer almaktadır. Havzanın güneyinde Antalya Miosen Havzası'nın tortulları, kuzeyinde ise kalınlığı 1000-1500 m.'yi bulan ve genel olarak Jura-Kretase yaşlı kireçtaşlarından oluşan Toros Kireçtaşı Platformu'nun komprehansif serileri bulunur.⁷ Sahada uvala, polye, mağara gibi birçok karstik şekillerin ve tüm jeolojik zamanlara ait formasyonların bulunması alanın jeomorfolojik evrimi hakkında bilgiler vermektedir. Sahada karstik şekillerin fazla olduğu için yağışlarla birlikte yüzeye düşen suların bir kısmı yüzeysel akışa geçmeden tabana sızar ve bu taban suları Manavgat Irmağı ve Köprüçay gibi ırmakların beslenmesinde önemli bir rol oynar. Erinç'e göre; Manavgat Irmağı, Akdeniz Bölgesi'ndeki dikkate değer en önemli akarsulardandır. Bunun başlıca hususiyeti tipik Akdeniz bölgesinde bulunmasına rağmen kurak yaz mevsimi sonunda dahi akım miktarının yüksek kalmasıdır⁸.

⁵ Atalay, İ., Mortan, K. (2007). Türkiye Bölgesel Coğrafyası, İnkılap Kitapevi, s.305.

⁶ Atalay, İ., Mortan, K. a.g.e

⁷ Erol, O. (2001). Geomorphologic Evolution of Some Karstic Terrains In The Southwestern Turkey, Poceeding of the 6th International Symposium and Field Seminar, 473-484, Marmaris.

⁸ Erinç, S. (1957). Türkiye'de Akarsu Rejimlerine Toplu Bakış, Türk Coğrafya Dergisi Sayı:17, İstanbul

Harita 2: Manavgat İlçesi Jeoloji Haritası

Doğan'ın Şengör (1980) ve Koçyiğit (1984)' den alıntıladığına göre; Türkiye'de neotektonik dönemin başlangıcı olan Üst Miosen 'den itibaren hemen hemen tüm Toros Kireçtaşı Platformu sıkışma tektoniğinin denetimine girmiş ve yükselmeye başlamıştır⁹. Toroslar stragrafi ve kapsadıkları kaya birimleri açısından

⁹ DOĞAN, U. (2002). Manavgat Nehri Havzasının Jeomorfolojik Evrimi G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 22, Sayı 2 51-65

birbirinden değişik havza koşullarını yansıtan kaya birimi topluluklarını kapsamaktadır¹⁰. Araştırma sahasının kuzeyinde Geyik Dağı Birlięi, güney batısında Antalya Birlięi ve güneyinde Alanya birliği yer alır¹¹.

İlçe arazisinin yükseltisi kademeli olarak güneyden kuzeye doğru gidildikçe artar. Doğal ortam koşullarının bu şekilde olması pek çok beşerî faaliyeti etkilemektedir. Güneyden kuzeye doğru yükseltisinin artışı ve denizel iklim etkisinin azalması sıcaklık azalması ve farklılaşmasına yol açarken ekonomik faaliyet türlerinin de değişmesine sebep olmuştur.

Fotoğraf 1: Oymapınar'ın Kuzeyinden Engebeli Topografyanın Görünümü

İlçe merkezi yaklaşık 50-100 metrelerde yer alırken en kuzeyde yükselti 2300 m.'ye kadar çıkmaktadır. Manavgat nehri boyunca kuzeye doğru gidildikçe, Beşkonak'a kadar akarsu vadisi boyunca yükselti 200-400 m. aralığında değişmektedir

¹⁰ ŞENGÖR, C. (1980). Türkiye Neotektoniğinin Esasları, TJK yay., S.11, Ankara

¹¹ Özgül, N. (1976). Torosların Bazı Temel Jeoloji Özellikleri, Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni, c. 19, 65-78.

ve nehir kenarındaki alüvyon düzlükler, tarımsal açıdan elverişli alanlar oluşturmaktadır.

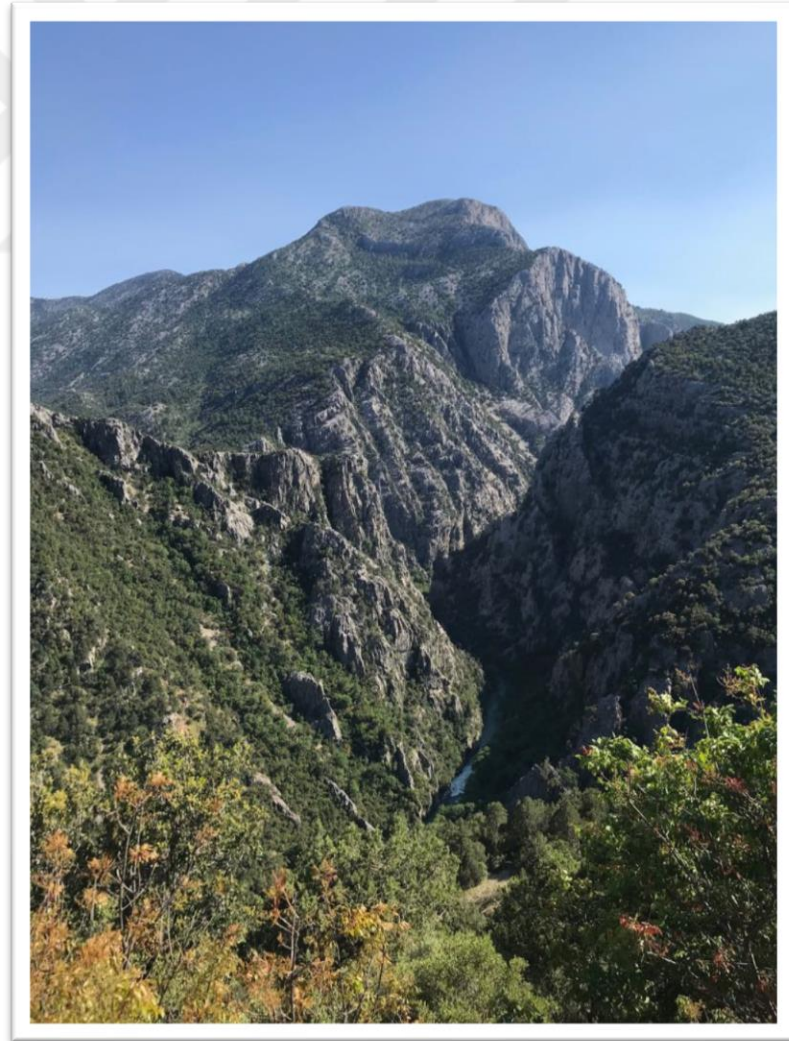

Harita 3: Manavgat İlçesi Fiziki Haritası

Yükseltinin dikkate değer şekilde arttığı kısım yörüklerin de önemli göç yolları olan kuzeydoğu istikametidir. Yükseltinin kısa mesafelerde değişmesi yağışların tür ve miktarında değişikliklere yol açmış ve sahada bulunan göçebeler ise bunu olumlu yönde kullanmayı başaramışlardır. Yükselti özellikle doğu ve batı kesimlerdeki dağlık kütlelere bağlı olarak artar. Manavgat Irmağı ve Köprüçay boyunca yükseltinin

az oluşu bu akarsular kenarında düzlük alanlarda tarım alanlarının olmasına yol açmıştır. Özellikle Beşkonak civarında alüvyon alanların fazlalığı insanları tarımsal faaliyetlere yönlendirmiştir.

Sahanın en yüksek noktası Dedegöl Dağları'nın kollarından biri olan Bozburun dağıdır. Bu dağlık kütle Köprüçay Irmağı'nın batısında bulunur. Dağın en yüksek noktasında bulunan Karainbaşı Tepe'nin yükseltisi 2468 m.'dir. Bu dağlık kütlein etek kısımlarında ise 500-1000 m dolaylarında kurulmuş Altinkaya, Sarnıçık, Ballıbucak gibi kırsal yerleşmeler yer almaktadır. Köprüçay Irmağı'nın doğu yakasında yine dağlık kütle yükselmeye başlamaktadır. Burada yer alan yükseltiler göçebeler için iyi bir yayla alanı oluşmasına olanak tanımıştır. Bu yaylalardan Dumanlı Yaylası'nda her yıl temmuz ayında yayla şenlikleri yapılmakta çevre il ve ilçelerden binlerce ziyaretçi bu şenliğe katılmaktadır.

Fotoğraf 2: Gebece Köyü Kuzeyindeki Karahasan Tepe (1100m.)

Harita 4: Manavgat İlçesi Topoğrafya Haritası

Dikkat çeken yükseltiler ise Emirdin Dağı (2405 m.), Kovacık Dağı (2268 m.) ve Melik Dağı'nın zirvesi olan Çeşgar Tepe (2280 m.), Karadünek Tepe (2017 m.) Eşekkırı Tepe (1892 m.) ve Oyuk Tepe'nin bulunduğu Kaldırım Dağı'dır. Yine Kuyucak Dağı da (Bozburun tepe 2.468 m.) önemli bir yükseltiye sahiptir. Bu zirvenin doğu eteklerinde, 1.600-1.900 m.lerde, çam, köknar, ardıç ve sedir ormanlarıyla

makilik sahaların iç içe bulunduğu alanda yer alır ve yaylacılık için önemli bir alan oluşturur. Yaylayı, Ballıbuca ve Altinkaya köyleri hayvancılık faaliyetleri için kullanır¹².

Araştırma sahası 229.878.54 ha'lık arazisi ile toplam il arazisinin yaklaşık olarak %10'unu oluşturmaktadır. Sahanın %65'ini ormanların oluşturması, kuzey kesimlere doğru gidildikçe orman varlığının artmasına bağlı olarak ormandan faydalanan insanların sayısının artmasına neden olmuştur. Hayvancılıkla uğraşan insanlar geçmiş dönemlerde ormancılar ile sıkça sorunlar yaşamakta ve orman varlığından dolayı göçerlerin hareketleri kısıtlanmaktaydı. Göçebeliği bırakan alilerden bazıları bu orman alanlarında kesim sırasında çalışmaktadır. Orman varlığının fazla oluşu ve bitki örtüsü çeşitliliği arıcılık faaliyetlerinin de gelişmesine katkı sağlamıştır.

Mera alanlarının %10'luk payı burada hayvancılık faaliyetlerinin kuzey kesimlerde arazinin engebesinin artmasına bağlı olarak yapıldığını kanıtlamaktadır. İlçe arazisinin %1'lik kısmı yerleşmeye ayrılmıştır. Bu yerleşmelerde daha çok güneyde kıyı çizgisine paralel olarak uzanmıştır. Manavgat ilçesi yerleşme alanı bakımından merkez ilçeler dikkate alınmadığında yerleşim alanının en fazla olduğu ilçe konumundadır. Antalya'daki orman varlığının ise yine en fazla olduğu yer Manavgat'tır. Tarım alanı bakımından ise Korkuteli ve Elmalı ilçelerinden sonra en fazla tarım alanına sahip ilçe konumundadır.

Tablo 1: Antalya ve Manavgat'ta Arazi Kullanım Dağılışı (ha.)

	Tarım Alanı	Orman	Yerleşim	Diğer	Mera	Toplam
Manavgat	51895,4	149134,8	2640,35	3701,48	22506,51	229878,54
Antalya	466464,72	1173248,01	32629,19	20678,18	388416,84	2081436,94

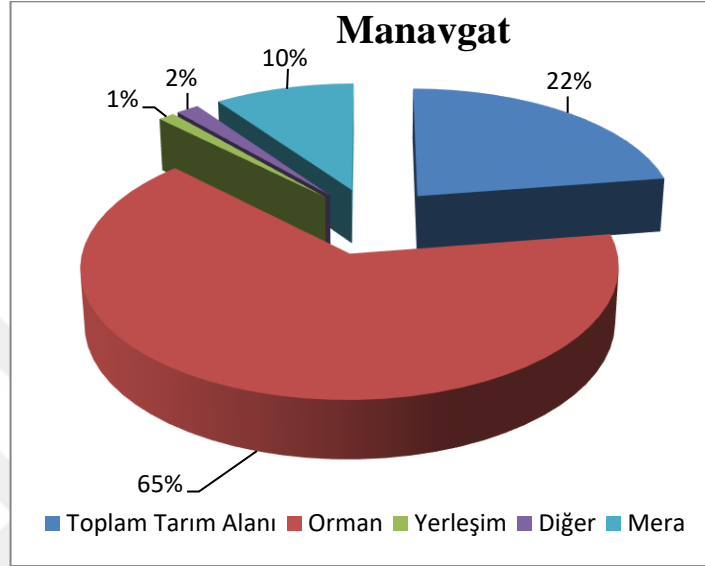
Kaynak: Antalya Çevre Durum Raporundan Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Arazinin engebeli olması ve turizm nedeniyle yerleşim alanları daha çok güneyde deniz kenarında toplanmıştır. Yerleşmenin yoğun olduğu alanlar 0-100 m. aralığında toplanmıştır. Tarım alanları ise daha çok akarsu boylarındaki alüvyon alanların bulunduğu yerdedir. Mera alanları kuzeye doğru çıkıldıkça kendini

¹² Sarı, C. (2007). Antalya'nın Alternatif Turizm Kaynakları ve Planlaması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

göstermeye başlamaktadır. Güney kesimler daha çok otelcilik faaliyetleri ve tarımsal ekinlikler için kullanılmaktadır. Karpuz yetiştiriciliği ve örtü altı yetiştiriciliği bu alanlarda önemlidir. Mera alanlarının fazla oluşu nedeniyle çok fazla ahır hayvancılığı yapılmamaktadır.

Grafik 1: Manavgat İlçesi Arazi Kullanım Dağılışı

Kaynak: Antalya Çevre Durum Raporu (2011)

Doğal ortam koşullarının farklılaşması insanların farklı ekonomik faaliyetleri yapmasını zorunlu hale getirmiş ve yükselti artışı hayvancılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Göçebe yörükler gerek yaz aylarında serinlemek gerekse hayvanlarına otlak aramak için hareket ederler. Yaz aylarında sıcaklıkların artmasına bağlı olarak hem insanların hem de hayvanların su ihtiyacı artmaktadır. Bu nedenle yaylacılar için ve hayvancılıkla uğraşan insanlar için su varlığı önemlidir. Yağış türünün değişmesini olumlu açıdan değerlendirerek su kaynaklarının bulunmadığı yerlerde ve zamanlarda kar suyundan hayvanlarının su ihtiyacını karşılamışlardır. Bazı yaylalarda ise sular, su kabaklarında veya tuluklarda saklanarak ihtiyaç anında kullanılmaktadır. Günümüzde taşımacılık faaliyetlerinin yaygınlaşmasına bağlı olarak, yaylalara daha kolay ulaşılabilmeye başlanmıştır. Şebeke suyu sistemleri gelişmiş ve bazı yaylar içme ve kullanma suyuna kavuşmuştur. Şişeleme sular da yine göçebe yörükler tarafından kullanılan diğer su kaynakları arasındadır. Göç sırasında hayvanlarının su ihtiyaçlarını, geçtikleri alanlardaki akarsulardan ve derelerden karşılamaktadırlar.

Fotoğraf 3: Eğimin Fazla Olduğu Alanlarda Yapılan Tarım Faaliyetleri

1.1.2. İklim ve Bitki Örtüsü

Bir bölgenin iklim özelliklerinin belirlenmesi için pek çok fiziki coğrafya etmenlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İklimi belirleyici etmenlerin başında enlem ve daha sonra ise jeomorfolojik özellikler gelmektedir. Yeryüzü şekilleri çeşitlilik gösteren yörelerde iklim çeşitliliği artmakta ve sıcaklık – yağış değerleri farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmada yörenin yükseltisi, denizellik karasallık ve bakı durumu da önemli rol oynar. Ülkemizde dağların uzanış doğrultusu, iç kesimler ile kıyı bölgeler arasında iklim açısından farklı değerler göstermesine neden olmuştur.

Denizel ortamlar ve karasal ortamlar farklı ısınma özelliklerine sahiptir. Karasal ortamlarda kuzey yarım küre için en sıcak ay Temmuz iken denizel ortamlarda ise en sıcak ay yerin ısı birikimi nedeniyle ağustos ayına sarmaktadır. Kuzey yarım kürede karasal ortamlarda en soğuk ay Ocak iken denizel ortamlar ısınıp geç kaybettiği için denizel etkisine açık olan yerlerde en soğuk aylar şubat ayını bulmaktadır.

Tablo 2: Beşkonak, Manavgat, Akseki ve Antalya İstasyonlarının Ortalama Sıcaklık Değerleri

BEŞKONAK	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort.
Aylık Maksimum Sıcaklık (°C)	21,1	29,4	27,4	35,1	36,4	42,1	44,7	41,7	40,5	35	30,3	23,8	33,9
Aylık Ortalama Sıcaklık (°C)	8,3	10,3	12,3	15,9	20,2	25	29	29,2	24,9	19,3	13,3	9,2	18,1
Günlük Maksimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	14,4	17,7	20,1	24,7	29,1	34,6	37,2	37	34,1	28,5	22,5	16,7	26,3
Günlük Minimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	3,9	4,9	6,2	8,4	12,6	16,3	20,6	20,7	16,7	11,9	6,9	4,1	11,1

ANTALYA	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort.
Aylık Maksimum Sıcaklık (°C)	22,1	25,2	28,8	35,7	35,3	44,8	45,4	41,5	40,3	35,6	32	24	34,2
Aylık Ortalama Sıcaklık (°C)	11,3	12,5	14,7	17,5	21,2	26	29,1	29,6	26,5	22,1	17,5	13,2	20,1
Günlük Maksimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	15,6	16,4	18,8	21,4	24,7	30,3	33,3	33,5	30,6	26,5	21,9	17,6	24,8
Günlük Minimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	8,5	9,4	11,3	14,3	18	22,6	25,9	26,4	23	18,8	14,2	10,3	16,8

MANAVGAT	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort.
Aylık Maksimum Sıcaklık (°C)	21,6	25,2	27,7	34,2	35,6	44,9	44,5	32,2	40,5	38,6	32,4	25	33,5
Aylık Ortalama Sıcaklık (°C)	10,7	11,1	13,2	16,4	20,4	25	28,2	28,5	25,6	21,2	15,8	12,2	19
Günlük Maksimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	21,6	25,2	27,7	34,2	35,6	44,6	44,5	43,2	40,5	38,6	32,4	25	34,4
Günlük Minimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	7,3	7,2	8,7	11,6	15,2	19,3	22,7	22,9	19,7	15,9	11,6	8,6	14,2

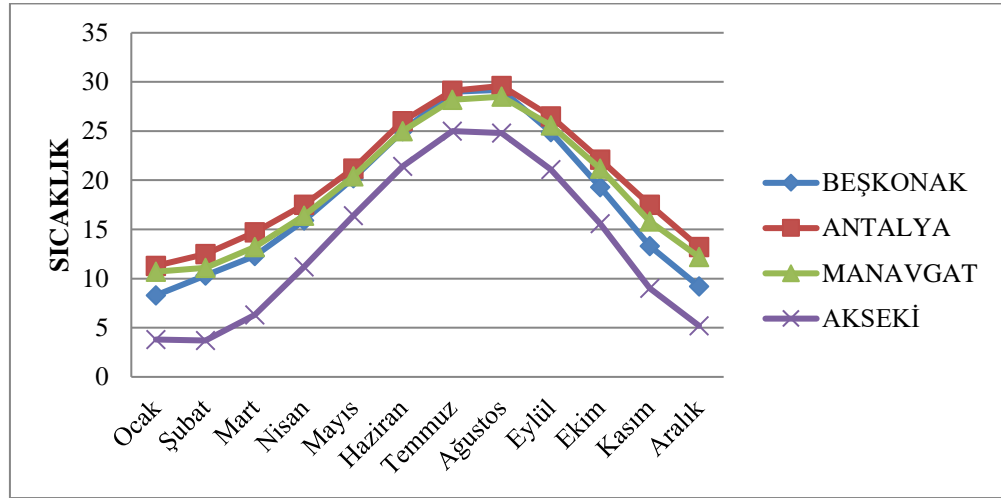
AKSEKİ	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort.
Aylık Maksimum Sıcaklık (°C)	18,9	18,6	23	28	32,6	39,5	37,6	38,6	36,4	33	25,6	19	29,2
Aylık Ortalama Sıcaklık (°C)	3,8	3,7	6,3	11,2	16,4	21,4	25	24,8	21,1	15,6	9	5,2	13,6
Günlük Maksimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	8,5	8,7	11,9	16,9	22,1	27,2	30,9	31,3	27,9	21,8	14,2	9,6	19,2
Günlük Minimum Sıcaklıkların Aylık Ortalaması (°C)	-0,1	-0,5	1,7	6	10,6	15,1	18,9	19	15,1	10,3	4,7	11,3	9,3

Kaynak: Beşkonak, Manavgat, Akseki, Antalya Meteoroloji İstasyonları

Manavgat ilçesi, Akdeniz bölgesinde bulunması nedeniyle ilçenin kıyı kesimlerinde asıl Akdeniz iklimi etkili olurken iç kesimlere doğru ilerledikçe yükseltinin artmasına bağlı olarak Akdeniz dağ iklimi görülmeye başlar . Bölgenin iklim özellikleri belirlenirken Manavgat, Antalya, Akseki ve Manavgat Beşkonak Orman Sahası Meteoroloji İstasyonlarının verileri karşılıklı incelenerek çıkarımlar yapılmıştır. Manavgat Meteoroloji istasyonu 38 m. yükseltide, Beşkonak Orman Sahası İstasyonu 142 m. bölgenin kuzey kesimlerinin değerlendirilmesi açısından kullanılan Akseki İstasyonu 1150 m. Antalya istasyonu ise 47 m. yükseltide yer almaktadır.

Araştırma sahasının sıcaklık değerlerini belirlemek için kullanılan meteoroloji istasyonlarından Beşkonak orman sahası meteoroloji istasyonu ve Manavgat meteoroloji istasyonu saha içerisinde yer almaktadır. Akseki meteoroloji istasyonu ise konar göçerlerin göç yollarının sıcaklık değerlerini açıklamak için kullanılmıştır. Akseki meteoroloji istasyonunun ortalama yükseltisinin fazla olması, yükseldikçe sıcaklıkların azaldığı düşünüldüğü zaman değerlerin bu şekilde olması doğaldır.

Akseki meteoroloji istasyonunda yaz sıcaklıkları 20-25°C arasında seyrederken diğer üç meteoroloji istasyonunda sıcaklık değerleri 25-30°C olarak ölçülmüştür. Kış sıcaklıkları incelendiği zaman ise Beşkonak meteoroloji istasyonunun Antalya ve Manavgat meteoroloji istasyonlarına göre daha iç kısımlarda yer alması kış sıcaklık ortalamalarının daha düşük olmasında etkili olmuştur.

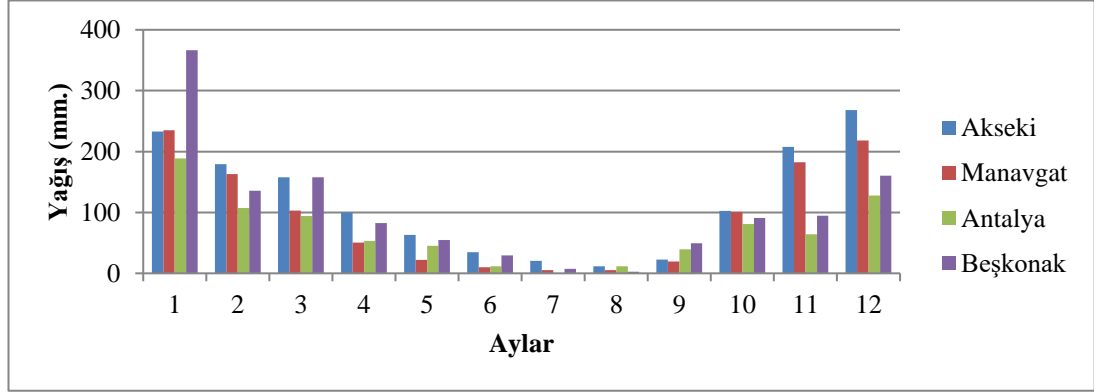
Grafik 2: Meteoroloji İstasyonlarının Aylık Ortalama Sıcaklıkları (°C)**Tablo 3:** Meteoroloji İstasyonlarının Aylık Ortalama Yağışları (mm.)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Toplam
Akseki	233,2	179,5	157,6	99,7	63,1	34,8	20,3	11,6	22,4	102,5	207,8	268	1404,5
Manavgat	235,3	162,9	103,1	50,7	22,1	10,1	5,4	5,5	19,3	101,2	182,5	218,4	1116,5
Antalya	188,7	107,1	94,2	53,1	45,3	11,6	0,5	11,5	39,6	81,2	64,1	128	825,2
Beşkonak	366,4	135,5	157,7	82,5	54,8	29,2	7,6	2,4	49,3	91,2	94,8	160,4	1232,7

Kaynak: Antalya, Manavgat, Akseki ve Beşkonak Meteoroloji İstasyonları

İncelenen Akseki, Manavgat, Antalya ve Beşkonak meteoroloji istasyonlarının verileri Akdeniz İklimi yağış değerleri ile örtüşmektedir. Yaz ayları kurak geçerken kış ayları yağışlı geçmektedir. Bölge ikliminde olduğu gibi en fazla yağışı kış mevsiminde almaktadır. Yağışın aylara dağılımının düzensiz olduğu görülmektedir. Yıllık yağış toplamının en fazla olduğu yer Akseki'dir. Yıllık yağış toplamı 1404,5 mm. olarak ölçülmüştür. Yağışın Akseki meteoroloji istasyonunda fazla olması yükselti ile açıklanabilir. Kış aylarında en fazla yağış Beşkonak meteoroloji istasyonunda ölçülürken aynı mevsimde yağışın en az olduğu meteoroloji istasyonu Antalya'dır. Yaz aylarında yağışlarda belirgin bir düşüş gözlenirken bu mevsimde yağışın en fazla olduğu meteoroloji istasyonu yine Akseki meteoroloji istasyonu ve yağışın en az olduğu meteoroloji istasyonu da Antalya meteoroloji istasyonudur.

Grafik 3: Akseki, Manavgat, Antalya ve Beşkonak İstasyonlarının Aylara Göre Yağış Dağılımı

Kaynak: Antalya, Manavgat, Akseki, Beşkonak Meteoroloji İstasyonları

Yağışın mevsimlere göre dağılımı incelendiği zaman genel itibari ile yağış rejimi düzensizdir. Yağış oranının en fazla olduğu dönem kış mevsimidir. Akseki meteoroloji istasyonunda kış mevsimi toplam yağış değeri 680,7mm'dir. Akseki ilçesindeki yıllık toplam yağışın %49'unu oluşturmaktadır. İlkbaharda en az yağış alan meteoroloji istasyonu Antalya, yaz ve sonbahar aylarında ise en az yağış alan yer Manavgat meteoroloji istasyonudur.

Tablo 4: Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (mm.)

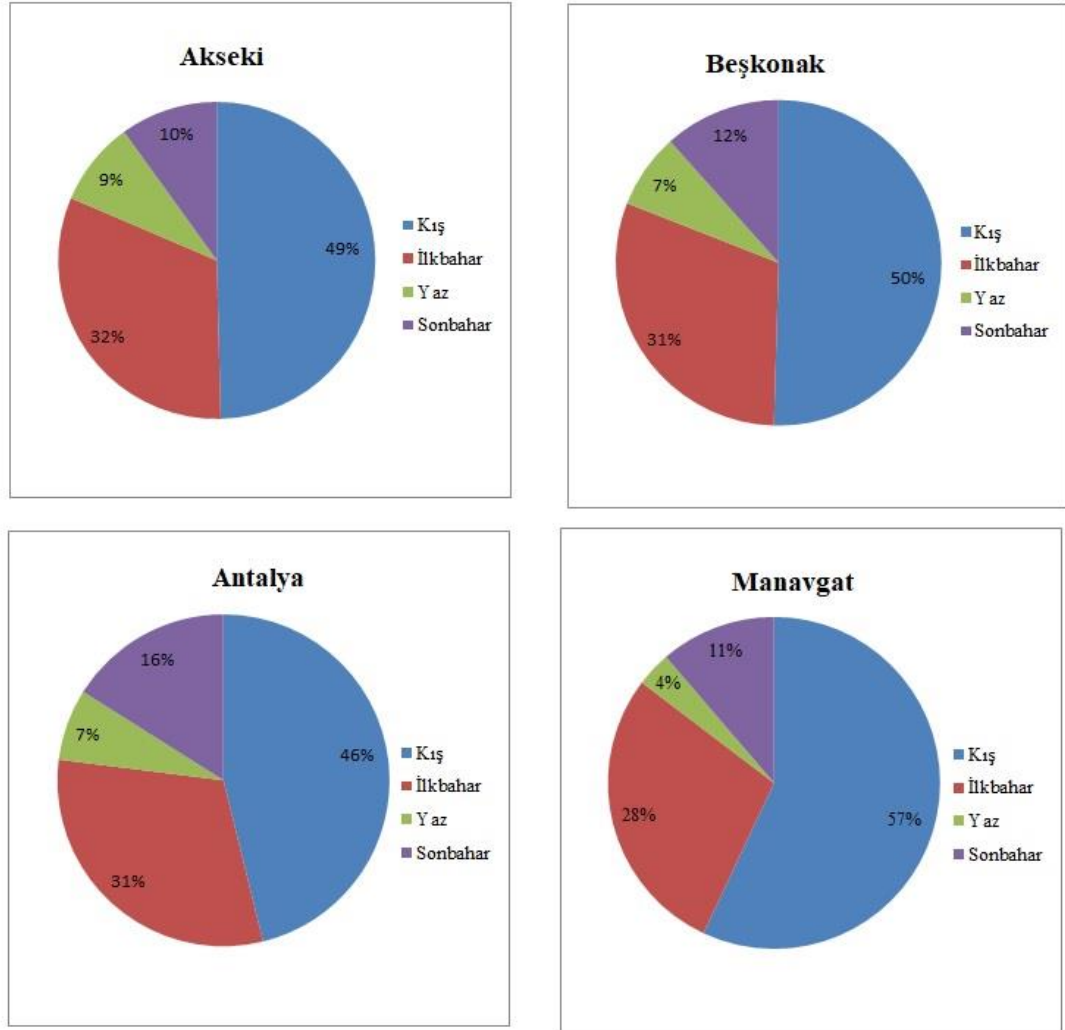
Mevsim	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar
Akseki	680,7	436,8	118,2	136,5
Manavgat	636,2	316,7	37,6	126
Antalya	380,8	254,4	57,4	132,3
Beşkonak	621,6	375,7	91,6	142,9

Kaynak: Akseki, Manavgat, Antalya ve Beşkonak Meteoroloji İstasyonları

Araştırma sahası güçlü bir nem kaynağı olan Akdeniz kıyısında olmasına rağmen yaz aylarında yağış miktarında belirgin bir şekilde düşüş görülmektedir. Yağış miktarındaki azalmanın nedeni ise ülkemizde yaz aylarında etkili olan Basra alçak basınç alanının yayılış alanını genişletmesidir. Yağışın yaz aylarında azalması yörede

deniz turizmi için olumlu etki yaparken tarım da sulamaya duyulan ihtiyacın artmasına neden olmuştur.

Grafik 4: Akseki, Manavgat, Antalya ve Beşkonak Meteoroloji İstasyonlarında Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (mm.)

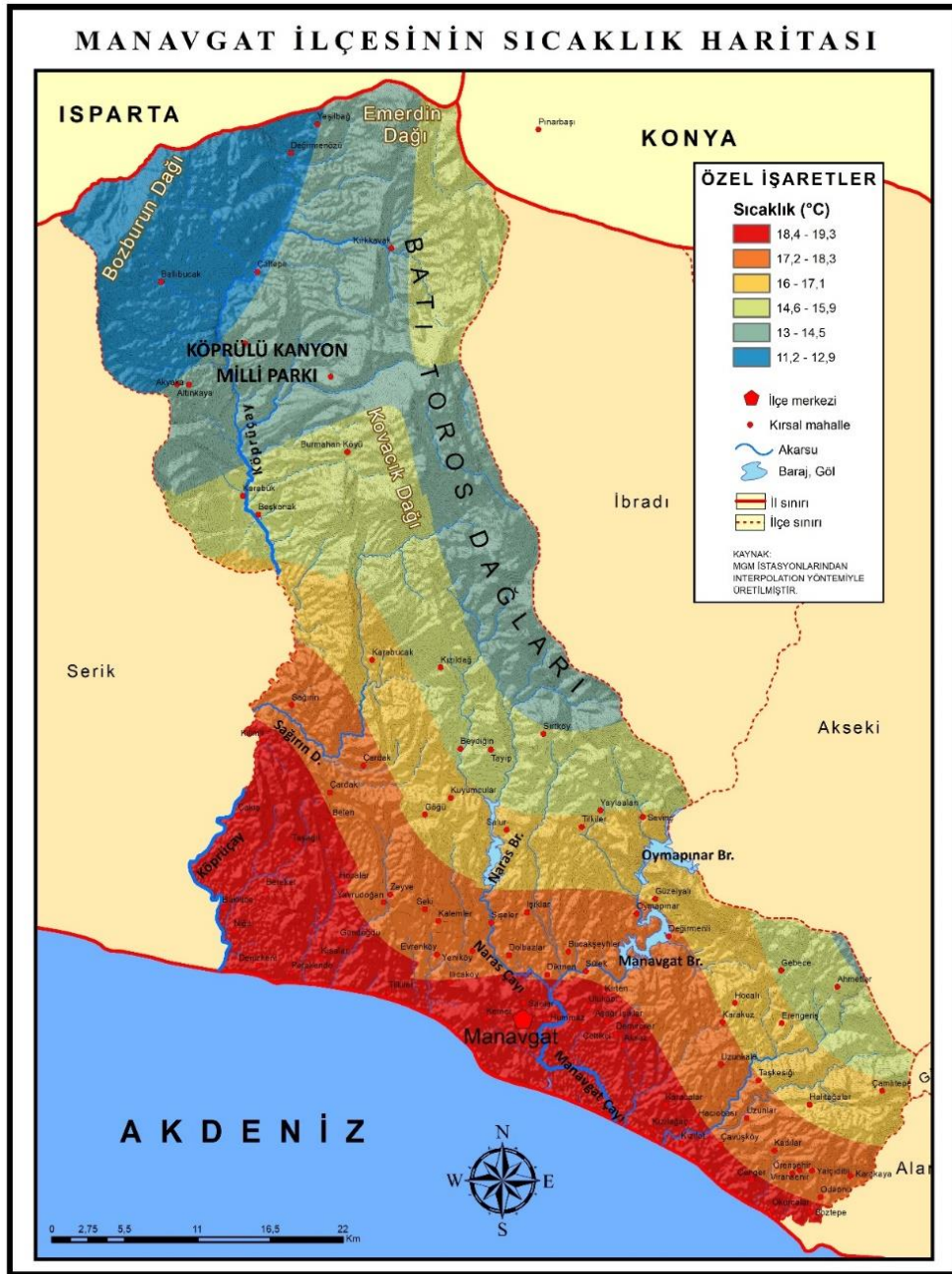
Kaynak: Manavgat, Akseki, Antalya ve Beşkonak Meteoroloji İstasyonları Verileri

Manavgat meteoroloji istasyonu yıllık ortalama sıcaklık ve yağışlarına bakılınca sıcaklığın arttığı dönemlerde yağışta belirgin miktarda düşüş görülür. Bu da yörede yürütülen ekonomik faaliyetler açısından önemlidir. Sıcaklıkların artması deniz turizmini olumlu etkilerden tarım alanlarında su isteği olan ürünler için sulama ihtiyacını ortaya çıkarır. Yaz aylarında yağış miktarındaki düşüş ve sıcaklığın artması sıcaklık isteği yüksek ürünlerin yetiştirilmesi için önemlidir.

Tablo 5: Manavgat Yıllık Yağış ve Sıcaklıkları

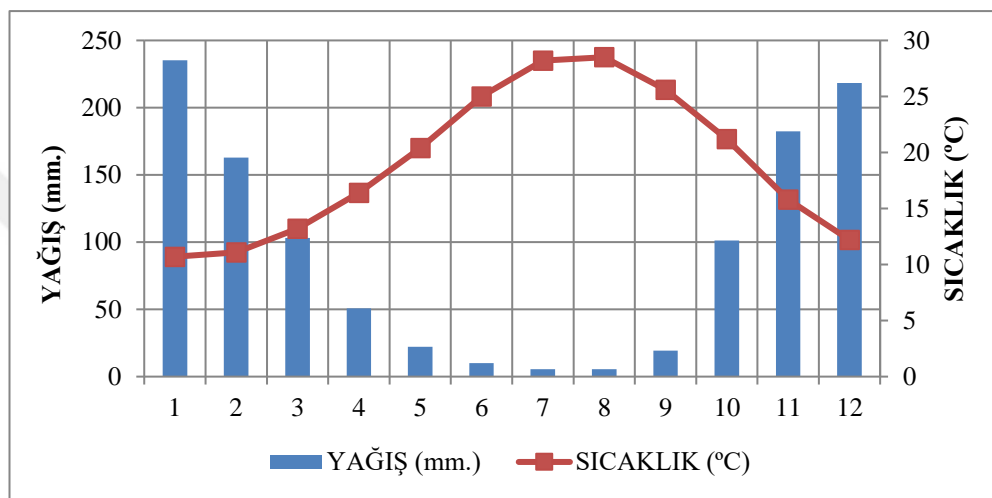
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Toplam
YAĞIŞ (mm.)	235,3	162,9	103,1	50,7	22,1	10,1	5,4	5,5	19,3	101,2	182,5	218,4	1116,5
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort.
SICAKLIK (°C)	10,7	11,1	13,2	16,4	20,4	25	28,2	28,5	25,6	21,2	15,8	12,2	19

Kaynak: Manavgat Meteoroloji İstasyonu Verileri

Harita 5: Manavgat İlçesi Sıcaklık Haritası

Manavgat meteoroloji istasyonu yağış ve sıcaklık grafiği incelendiğinde en yüksek yağış (235,3mm.) ocak ayında en düşük yağış (5,4mm.) temmuz ayında görülmektedir. Yağışlar Eylül ayından itibaren düzenli olarak artmaktadır. Yörede en yüksek sıcakların ölçüldüğü grafiğe bakıldığı zaman 2017 Haziran ayında ölçülen değer 44,9°C iken ocak ayında en yüksek sıcaklık değeri 21,6°C olarak ölçülmüştür. Aylık maksimum sıcaklıkların ortalaması ise 33,5 °C'dir.

Grafik 5: Manavgat İlçesi Yağış ve Sıcaklık Grafiği

Kaynak: Manavgat Meteoroloji İstasyonu Verileri

Araştırma alanında Akdeniz İklimi hâkimdir. Ülkemizde Akdeniz Bitki Coğrafyası Bölgesi'nin alt kuşağında kızılçam (*Pinus brutia*) ormanları klimaks orman topluluğunu oluşturur. Bunların çeşitli yollardan tahrip edildiği sahalarda maki toplulukları oluşmuştur¹³. Yükselti arttıkça sıcaklık değerleri düştüğü için yükseltiye bağlı olarak bitki örtüsü kuşaklar oluşturmaktadır. Araştırma sahasında deniz seviyesine yakın alanlarda maki toplulukları bir üst kademedede 500-600 m.de, 1500 m.ye kadar kızılçam ormanları, yükseltinin 2000 m.ye yaklaştığı alanlarda ise sedir ormanları yayılış göstermektedir. Akdeniz orman formasyonu içerisinde yer alan kızılçamlar bölgenin çoğunluğunda yaygındır. Bu ormanlar Ege Bölgesi'nde 800-900 m.'lerde yetişirken Akdeniz Bölgesi'nde 1000-1500 m.lerde yetişmektedir.¹⁴ Köprülü

¹³ Atalay, İ. (2005). Genel Fiziki Coğrafya Genişletilmiş 6. Baskı, s.414, İzmir.

¹⁴ Atalay, İ. (1986). Vegetation Formation Of Turkey, Travaux de l'Institut Geographique de Reims, 65-66, pp,

Kanyon Milli Parkı'nda yalnızca Türkiye'nin bu yöresinde bulunan 400 hektar büyüklüğünde selvi ormanları yer alır.¹⁵

Fotoğraf 4: Kızıılçam ve Maki Topluluklarından Bir Görünüm

1.1.3. Su Kaynakları ve Toprak Özellikleri

Bir bölgede yürütülen tarımsal faaliyetlerin belirlenmesinde topraklar ve su kaynakları son derece önemlidir. Toprakların verimli olduğu, uygun yer şekillerinin bulunduğu ve ekonomik olarak kalkınmış sahalarda tarım faaliyetleri modern yöntemlerle yapılırken, arazinin sarp ve engebeli olduğu alanlarda modern yöntemleri uygulamak zordur. Arazide toprakların verimsizleşmesi göçlere neden olmaktadır. Yer şekillerinin engebeli olduğu tarıma uygun olmayan alanlarda insanlar daha çok hayvancılık faaliyetlerine yönelmektedir. Akdeniz bölgesinin kıyı kesiminden iç kesimlere doğru gidildikçe rölyef şartlarının değişmesi insanları hayvancılık faaliyetlerine yönlendirmiştir. Böyle sahalarda yaşayan insanlar hayvanlarını otlatmak için hayvanları ile birlikte göç etmişlerdir. Bölgenin iklim özelliklerine göre çeşitli topraklar oluşmuştur. Antalya havzasında en geniş sahayı 574.332 hektarlık alan ile

¹⁵ Manavgat Envanteri (2002-2003)

Kırmızı Akdeniz Toprakları kaplamaktadır ¹⁶. Kireç taşları üzerinde oluşan bu topraklara düz veya düze yakın sahalarda rastlanır¹⁷. Maki bitki örtüsünün yoğun olduğu alanlarda bu topraklar daha fazla görülmektedir.

Fotoğraf 5: Maki Bitki Örtüsü Altında Kırmızı Akdeniz Toprakları

Arazinin karstik yapıda olması nedeniyle Kırmızı Akdeniz Toprakları kalkerler arasına yerleşmiştir. Bu topraklar üzerinde maki formasyonları görülmektedir. Torağın

¹⁶ Antalya Tarım Master Planı (Aralık 2002)

¹⁷ Atalay, İ. (2011). Toprak Oluşumu, Sınıflandırması ve Coğrafyası, 4. Baskı, Meta Basım, İzmir

iç kısımlarında yıkanma ile birlikte aşağıya inen ve aşağı kısımlarda biriken kireçler görülmektedir.

Fotoğraf 6: Manavgat Tilkiler civarındaki Kahverengi Orman Topraklarından

Fotoğraf 7: Kireçtaşları İçerisinde Gelişen Kırmızı Akdeniz Toprakları

1.2. Manavgat İlçesinin Beşerî ve Ekonomik Özellikleri

1.2.1. Nüfus ve Yerleşme

Belirli bir bölgede yaşıyan insanların sayısı bölge için geçmişten günümüze çeşitli faydalar sağlamıştır. Nüfus geçmiş dönemlerde bir ülkenin güçlenmesi için önemli bir faktör olarak görülürken günümüzde geri kalmış ülkelerde kalkınmanın önünde bir engel olarak durmaktadır. Ülkelerin kalkınması; milli gelir artış hızının nüfus artış hızından yüksek olması durumunda olabilir.¹⁸ Geri kalmış ülkeler için hızlı nüfus artışı kalkınmayı güçleştiren faktörlerin başında gelir. Nüfus artış hızının dengede tutulması devletlerin uyguladıkları nüfus politikaları ile mümkün olmaktadır. Bu politikaların uygulanması için de potansiyellerin belirlenmesi amacıyla nüfus sayımları yapılmaktadır. Nüfus sayımı tanımına uygun düşen ilk nüfus sayımı M.Ö. 2100 yılında Lagaş yakınlarındaki Umma da yapılmıştır.¹⁹

Çınarın, Selekler'den alıntılacağı gibi 13 Mart 1914 tarihinde Antalya müstakil liva (isim: sancak askeri: tugay)²⁰ olarak Konya'dan ayrılmıştır²¹. 28 Ekim 1927 yılında ülkemizde yapılan ilk nüfus sayımında toplam nüfusumuzun 13,6 milyon olduğu anlaşılmıştır²². Manavgat Cumhuriyet'in ilk yıllarında elverişsiz doğal ortam şartları (sel ve taşkınlar, sıcaklık, yer şekilleri) ve çevresel kaynaklı hastalıklar (sıtma) nedeniyle büyüyüp gelişmemiştir²³. Dinç'in (2007), 1927 Umumi Nüfus Tahriri incelemesine göre Manavgat nüfusu 17.441 kişiydi²⁴. 1960 yılından itibaren hükümet ve belediyenin doğal şartlarla mücadelesi sonucunda ve turizmdeki ilerlemelere bağlı olarak ilçe gelişmeye başlamıştır.

1965 yılına gelindiğinde Türkiye nüfusu 31.391.421, Antalya nüfusu 486.910 Manavgat nüfusu ise 48747 olarak hesaplanmıştır. 2017 yılında Türkiye nüfusu 80.810.525 Antalya nüfusu 2.364.396 Manavgat nüfusunun 226394 olduğu anlaşılmıştır.²⁵ 1965-2017 devresinde 52 yıllık süreçte Türkiye nüfusu yaklaşık olarak 2,57 kat artarken, Antalya nüfusu 0,20 kat, Manavgat nüfusu ise bu süre zarfında 4,64

¹⁸Doğanay, H. (2014). Türkiye Beşerî Coğrafyası, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Pegem Akademi, İstanbul.

¹⁹ Tümertekin, E., Özgüç, N., (2010). Beşerî Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan. Çantay Kitabevi, İstanbul

²⁰ TDK, (2018) Güncel Türkçe Sözlük

²¹ Çınar, M. (2016). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Manavgat İlçesi, Atatürk Dergisi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Cilt:5, Sayı:1, Erzurum

²² Doğanay, H. (1994). Türkiye Beşerî Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, Ankara

²³ MATSO Ekonomik Raporu (2013)

²⁴ Dinç, G. (2007). Cumhuriyet'in İlk Nüfus Sayımına Göre Antalya'nın Demografik Yapısı, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, Sayı: 12, s.65-87

²⁵ TÜİK Verileri

kat artmıştır. 1965 yılında Manavgat, Serik'ten sonra Antalya'nın nüfusu en fazla ilçesi konumundadır.

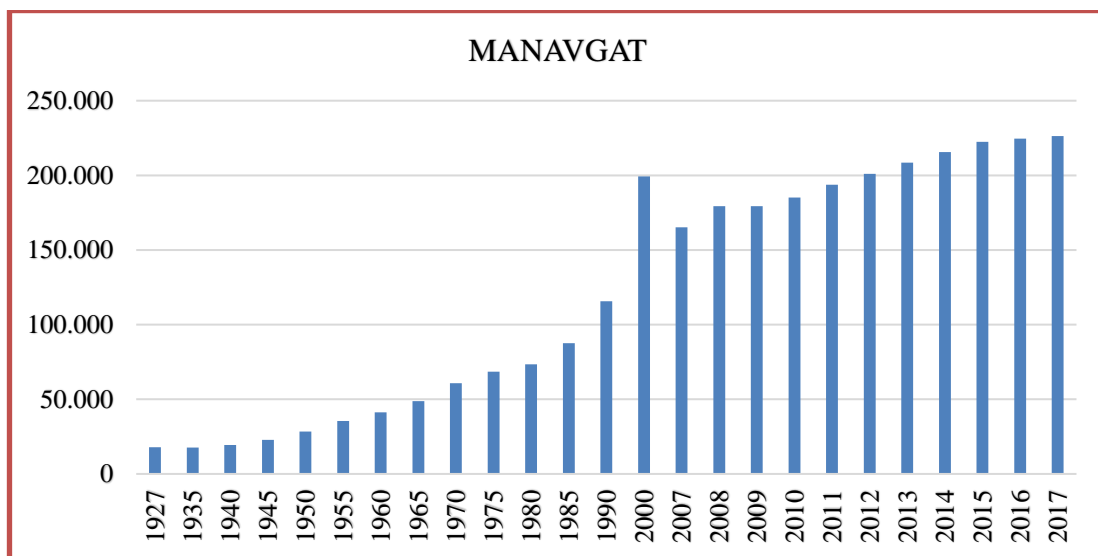
Tablo 6: Manavgat Nüfusu (1965-2017)

YILLAR	NÜFUS	YILLAR	NÜFUS	YILLAR	NÜFUS
1927	17826	1975	68418	2010	185134
1935	17703	1980	73511	2011	193738
1940	19410	1985	87547	2012	201027
1945	22725	1990	115731	2013	208526
1950	28400	2000	199385	2014	215526
1955	35418	2007	165114	2015	222419
1960	41358	2008	179311	2016	224664
1965	48747	2009	179379	2017	226394
1970	60741				

Kaynak: TÜİK Verileri

Manavgat'ta nüfus geçmişten günümüze kadar sürekli artmıştır. Ancak 2000 yılından 2007 yılına gelindiği zaman nüfus grafiğinde bir azalış görülmektedir. Aslında bunun nedeni 2007 yılında adrese dayalı nüfus sayımının başlamış olmasıdır. 2007 öncesi nüfus sayımlarında nüfus memurlarının yanlış istatistik tutması veya yöre haklının doğru istatistikleri vermemesinden kaynaklanmaktadır.

Grafik 6: Manavgat İlçesinde Yıllara Göre Nüfus (1965-2017)

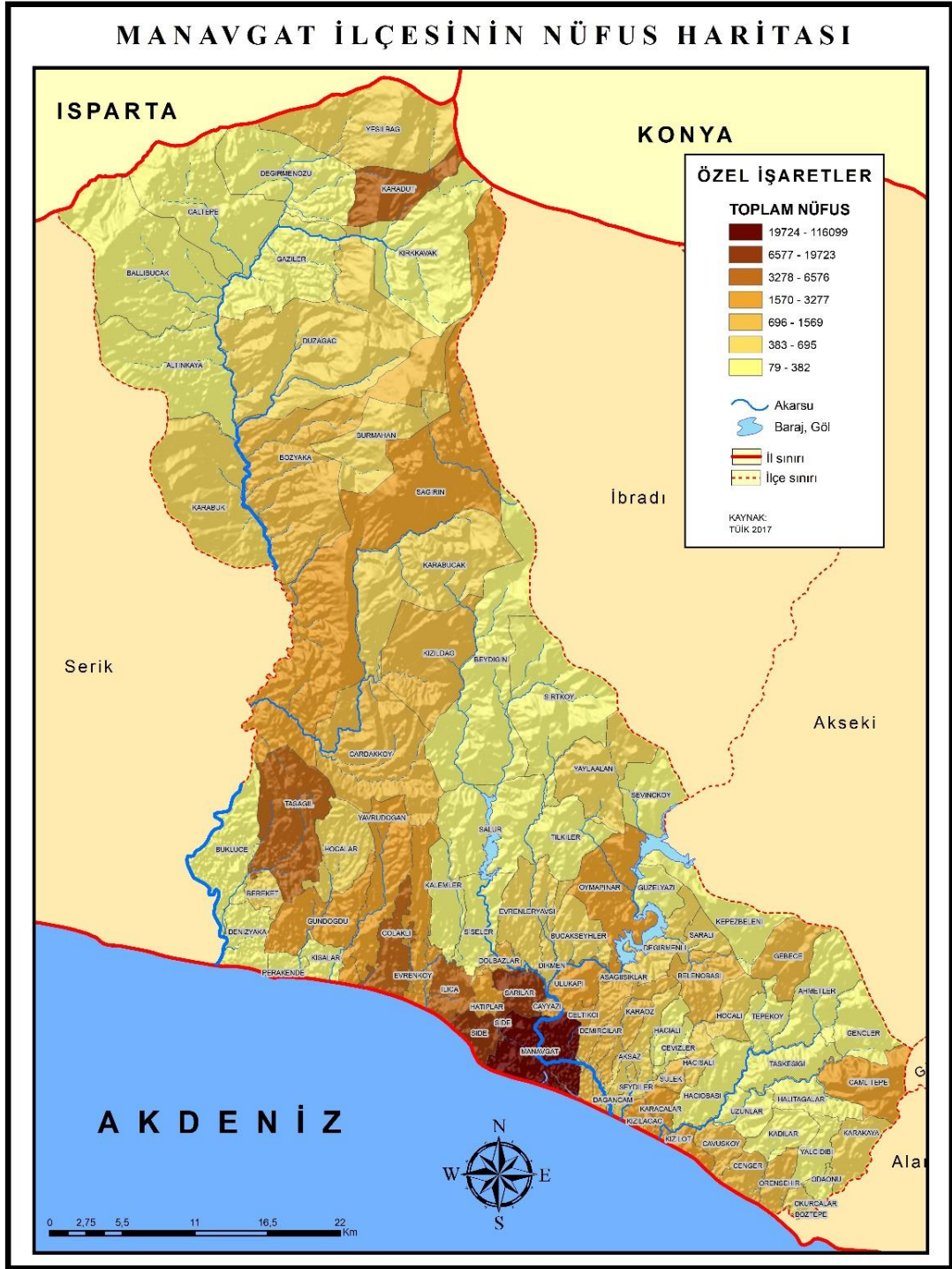

Kaynak: TÜİK Verileri

Tablo 7 : Antalya ve İlçeleri Nüfus Verileri (1965-2018)

	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2010	2013	2016
Merkez	128,856	164,95	212,245	259,905	338,817	448,771	714,129	913,568	1,046,878	1,161,148	1,286,943
Akseki	26,763	26,161	27,801	28,603	35,311	30,229	42,467	13,621	15,912	13,083	10,729
Alanya	43,459	53,552	63,235	74,148	87,08	129,106	257,671	226,236	248,286	276,277	294,558
Elmalı	31,9	34,106	35,181	40,586	40,357	35,324	40,041	36,213	37,756	38,563	38,623
Finike	19,794	22,835	23,917	25,461	29,776	34,576	42,087	45,296	46,138	46,53	47,498
Gazipaşa	21,501	25,302	28,714	31,606	37,604	40,84	44,541	47,699	48,525	48,134	49,207
Gündoğmuş	16,368	18,097	16,551	18,344	17,948	20,409	21,513	9,446	9,163	8,162	7,309
İbradı	-	-	-	-	-	17,126	10,826	4,693	3,346	2,865	2,678
Kale	-	-	-	-	-	20,656	22,171	24,809	25,078	25,718	25,959
Kaş	38,047	43,962	47,765	50,64	56,683	40,469	47,519	49,629	53,145	55,061	56,72
Kemer	-	-	-	-	-	23,268	55,092	33,153	36,01	42,421	41,925
Korkuteli	39,578	42,44	44,592	45,275	47,012	46,115	51,58	48,159	50,43	51,857	53,347
Kumluca	22,291	25,468	29,126	29,146	35,693	44,834	61,37	65,904	65,652	66,159	67,605
Manavgat	48,747	60,741	68,418	73,511	87,547	115,731	199,385	165,114	185,134	208,526	224,664
Serik	49,606	59,72	71,812	71,481	77,321	84,755	109,36	105,755	106,88	113,761	120,79

Kaynak: TÜİK verileri

Harita 6: Manavgat İlçesi Nüfus Haritası

Antalya İlbaylığı'nın 1933 yılında resmi bir tetkiki sonucunda Antalya'da bulunan Yürük Oynaklarının 15'i Manavgat'tadır ve bunların toplam 621 Çadırı

bulunmaktadır.²⁶ Günümüzde çadır hayatı giderek azalmakta ve yörük obalarını bir arada görmek neredeyse olanaksızdı. Sosyo – Ekonomik koşulların değişmesi yörüklerin hayat tarzlarını değiştirmiştir.

1.2.2. Tarım ve Hayvancılık

Tarımsal faaliyetler ülke ekonomisi için önemlidir. Manavgat ilçesi tarımsal faaliyetler açısından elverişli bir konumdadır. İlçe arazisinin güney kesimlerinde kıyı şeridi boyunca tarım arazileri bulunur. Antalya – Mersin karayolunun kuzey ve güney kesimlerinde sıralanan tarım arazilerinde daha çok seracılık faaliyetleri yapılır. Sera alanlarında en çok yetiştirilen ürünler ise domates, karpuz, kabak, biberdir. İlçede zeytin yetiştiriciliği son yıllarda artış göstermiştir. Zeytin en fazla yetiştirilen meyveler arasında yerini almıştır.

Tablo 8: Manavgat İlçesi'nde Sera Alanlarının Çeşitlerine Göre Dağılımı, (2017)

Cinsi	Miktarı (da)
Cam Sera	260
Plastik Sera	5.170
Plastik Tünel	8.011
TOPLAM	13.441

Kaynak : MATSO Ekonomik Raporu (2017)

Tarımın yapılamadığı alanlarda ise hayvancılık ön plana çıkar. Yörede daha çok küçükbaş hayvancılık ve keçi yetiştiriciliği önemlidir.

Tablo 9: Manavgat İlçesinde 2016- 2017 Yılları Hayvan Varlığı

Hayvan Türü	2016	2017
Keçi (Kıl Keçisi Ve Diğer Irklar)	122.248	132.658
Koyun (Yerli ve Diğer Irklar)	130.521	98.470
Manda	334	359
Sığır (Kültür, Melez ve Yerli Irklar)	26.107	24.990
Arı Kovan Sayısı	18.848	18.675
Kanatlı Hayvan Sayısı	41.967	42.653

Kaynak: MATSO Ekonomik Raporu (2017)

²⁶Çınar, M. (2016). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Manavgat İlçesi, Atatürk Dergisi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Cilt:5, Sayı:1, Erzurum

Ülkemizde hayvancılığın giderek öneminin azalmasına rağmen bölgede turizm ve tarımdan sonra en fazla yapılan ekonomik faaliyet hayvancılıktır. Yörenin engebeli topografyası ve kuzey kesimlerde yaylaların fazlalığı keçi yetiştiriciliği için önemli bir alan oluşturmaktadır.

1.2.3. Turizm

Özgüç'e göre turizm en basit anlamıyla "dinlenmek" ve tatil geçirmek amacıyla yolculuğa çıkmaktır²⁷. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için turizm önemli bir gelir kaynağıdır. Ülkemiz doğal güzelliklerini fazla oluşu ve 3 tarafı denizlerle çevrili bir yarımada ülkesi olması sebebiyle turizm açısından çekici bir konumda yer almaktadır. Araştırma sahası Akdeniz kıyısında yer aldığından deniz turizm potansiyeli, Toros Dağları'nın yüksek kesimlerinde yayla turizmi ve Manavgat Çayı ve Köprüçay sayesinde de su sporları gelişmiştir. 2017 yılı verilerine göre Manavgat ilçesinde 407 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerden 240'ı bakanlık belgelidir. Tüm tesislerin yatak sayısı 174.398'dir. 2017 yılında Manavgat'a gelen toplam 3.383.633 turistin 169.776'sını yerli turist kalanı ise yabancı turistler oluşturmaktadır.²⁸ Ayrıca araştırma sahasında pek çok alternatif turizm kaynakları bulunmaktadır. Sahada iki önemli barajın bulunması ve su kaynakları bakımından zengin olması su sporlarının gelişmesine katkı sağlarken, karstik arazi yapısı sebebiyle mağara turizmi gelişmiştir. İlçe merkezinin kuzeydoğusunda yer alan Oymapınar'da pek çok alternatif turizm kaynağı vardır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca 2004 yılında 'Oymapınar Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi' olarak ilan edilmiştir²⁹. Başta jeomorfoloji, botanik, ornito (kuş gözlemi turizmi), dağ bisikleti, jeep safari, agro, eko ve su sporları turizmi gibi 19 farklı alanda turizm yapılabilmektedir. Oymapınar Beldesi yılın 12 ayı alternatif turizm yapmaya elverişli olup, gölde bot, kürek, yelken, sandal ve kano su sporları yapılabilmektedir. Trekking (doğa yürüyüşü), oryantring, bisiklet, motosiklet, mesafe yürüyüşü ve Nordic Walking (İskandinav yürüyüşü) parkur alanlarının oluşturulması ile doğa sporları da bölgede yaygınlaşacaktır³⁰.

²⁷ Özgüç, N. (2013). Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler, İstanbul

²⁸ MATSO Ekonomik Raporu (2013)

²⁹ Akdeniz, F., Bakır Sert, H. (2018). Alternatif Turizmin Parlayan Yıldızı Oymapınar, Journal of Recreation and Tourism Research, Sayı 5 (1).

³⁰ Derman, E. (2014). Doğa Spor Turizmi Kapsamında Adventure Park Manavgat", 1.Uluslararası Spor Bilimleri, Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi, ANTALYA

1.2.4. Sanayi ve Ticaret

Gelişmiş ülkelerin büyük çoğunluğu hızlı kalkınmalarını sanayiye borçludur. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte tarımsal üretimden, ulaşım kadar birçok alanda ilerlemeler olmuştur. Bir yörede yoğun olarak yapılan ekonomik faaliyet türüne göre atölye tipi sanayide şekillenmektedir. Örneğin; Manavgat'ta yöre ekonomisinde tarım ön planda ise daha çok tarıma yönelik sanayi ürünleri üretimi yapılır. Manavgat ekonomisinin bel kemiği turizm ve tarımdır. Tarımsal ticaretin en fazla yapıldığı ürün domatestir. 2011 yılı verilerine göre Manavgat ilçesinde 60 adet tarımsal KOBİ bulunmaktadır. en fazla KOBİ ekmek ve unlu mamullerde yer almaktadır. Bunu süt ve süt ürünleri takip etmektedir. Ancak kapasite ve kullanım oranları genelde düşüktür. Manavgat İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2013 yılı verilerine göre ilçede toplam 9 adet soğuk hava deposu, depolama veya paketleme tesisi bulunmakta olup, bunların yıllık toplam kapasitesi 42.400 tondur³¹.

1.2.5. Ulaşım

Manavgat ilçesi önemli bir ulaşım güzergâhında yer alır. Sahil şeridinde yer alması nedeniyle Mersin, Adana, Gaziantep gibi illerden gelen araçlar en kısa yoldan Antalya'ya gelmek için Manavgat'ı kullanmak zorundadır. D-400 adı verilen turizm yolunda şehirlerarası taşımacılık ve turizm taşımacılığı yapılır. Aynı zamanda Antalya ve Gazipaşa gibi havalimanlarına yakın olması nedeniyle birçok yerden kolaylıkla ulaşım sağlanabilecek konumdadır. İlçede liman olmadığından deniz yolu ulaşımı için Alanya ve Antalya limanları kullanılmaktadır. Manavgat ilçesinde trafik bir sorun olarak belirmektedir. Önemli turizm merkezlerinden olan ilçede trafik çözüm bekleyen bir sorundur. Yoğun bir karayolu trafiği özellikle turizm sezonunda sorunu artırmaktadır. Çolaklı-Side bağlantısı ve buna bağlı olarak yeni köprüünün açılması ilçe merkezindeki trafiğin bir ölçüde rahatlamasını sağlamıştır. Ama bu sorunu tam olarak çözmektedir. En önemli güzergâh olan Antalya-Alanya karayolunun genişletme çalışmalarının tamamlanması ile ulaşım biraz daha rahatlamıştır³².

³¹ MATSO Ekonomik Raporu 2013.

³² MATSO Ekonomik Raporu 2016.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kavramsal Çerçeve

2.1 Yayla, Yaylacılık ve Kışlak

İnsanlar çeşitli amaçlar doğrultusunda yılın belirli dönemlerinde yer değiştirirler. Yaşadıkları yerden daha yüksek alanlara göç eden insanların bir kısmı hayvancılık, ormancılık ve arıcılık gibi ekonomik faaliyetleri gerçekleştirmek için yer değiştirirken, bir kısmı da turizm amacıyla daha yüksek alanlara giderler. Yaylalar en basit anlamda; köy, kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların yılın en sıcak dönemini geçirdikleri yerler olup, en iptidaisinden villalara kadar çok çeşitli meskenlerin yer aldığı, bir takım ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü yerlerdir³³. Yayla -işletme ünitesi olarak-, dağlık arazide yükseklik durumu ve bunun neticesi olarak iklim şartları dolayısıyla zirai yönden çoğunlukla yaz mevsimi boyunca çiftlik hayvanlarının beslenmesi için faydalanılabilecek ekonomi unsurudur³⁴. Doğanay'a göre: *Yaylalar devamlı yerleşmelerdeki bir kısım ailelerin ekonomik faaliyet bölgelerinin uzantıları olup buralarda hayvan otlatmak, tarım yapmak ve hayvan ürünleri üretmek gibi ekonomik faaliyetler yapılan alanlar olduğu gibi rekreasyon amaçlı geçici yerleşmeler de olabilir*³⁵. Yaylanın Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarında da tanımı bulunmaktadır. 4342 sayılı Mera Kanunu'na göre *yayla; Çitçilerin hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yerlerdir*³⁶. Eröz'e göre: *Yayla, mayıstan eylüle kadar kalınan dağlar üzerindeki bol otlu ve sulak düz arazi parçalarıdır*³⁷.

Yaylacılık, pastoral nomadizm veya göçebeliğe bir bakıma benzese de, ondan ayrıldığı pek çok yönü vardır. Bunların en önemlileri çoğu yaylacının biri yerleşik diğeri geçici olan iki yerleşme bölgesinin bulunması, bu yerleşme bölgeleri arasında ritmik olarak göç etmesidir. Yaylacılar, yazları geçici yerleşmeler olan yaylalara, güzleri ise esas ve devamlı yerleşme özelliği gösteren köylere dönerler. Oysa göçebe hayvancılık faaliyetlerinde belli bir yaşama çevresine bağlı bulunulmaz ve faaliyeti

³³ Tunçdilek, N. (1967). Türkiye İskan Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları : 1283, İstanbul

³⁴ Leidenforst, K., Pascher, O. (1969). Yaylacılık, (Çev. Dünder, M., Canver, H.) Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları, Güzel İstanbul Matbaası, Muhtelif Yayınlar Serisi, Seri:10, Ankara

³⁵ Doğanay, H. (1994). Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, Ankara

³⁶4342 Sayılı Mera Kanunu

³⁷ Eröz, M. (1991). Yörükler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul

sürdüren gruplar, sonu gelmez bir otlak arama göç hareketi içindedir³⁸. Ancak günümüzde göçebe hayvancılıkla uğraşanlar otlak arama hareketi de sona yaklaşmakta ve insanlar yıl boyunca aynı yaylalarda hayvanlarını otlatmaktadır. Yaylacılık faaliyeti denince akla hep hayvancılık gelir ancak bazı yaylalarda ormancılık, ekme-biçme faaliyetlerinin yanı sıra el sanatları (Oltu tesbihi üretimi) için de yaylalara çıkan topluluklar vardır³⁹.

Tarımsal açıdan yaylacılık değerlendirmesinde bulunanlardan, Daşcı ve Çomaklı'ya göre (2006) : *Geçimini daha çok topraktan sağlayan insan gruplarının hayvan sürülerine bol ve taze ot bulmak, hayvansal gıdalar üretmek amacıyla sıcak mevsimlerde sabit meskenlerini terk ederek, kıyı düzlükleri, ovalar, vadiler, dağ etekleri hatta plato yüzeylerinden yaylalara çıkıp tarım faaliyet işi yapmak olarak ifade edilir.*⁴⁰

Kışla, kış mevsiminde içinde oturulan meskendir. Kışlak ise hayvancılıkla uğraşan yaylacı ailelerin sürüleri ile birlikte kış mevsimini geçirdikleri, soğuk rüzgarlara kapalı alçak ve kuytu yerlerdir⁴¹. Konuya daha net bir bakış açısı ile yaklaşan Eröz'e göre ise *kışlak, kışın geçirildiği köy veya vadi tabanıdır*⁴².

Ülkemiz, yer şekillerinin çeşitlilik göstermesi ve iklimi sayesinde birçok yayla alanına sahiptir. Yaylalar en fazla Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde bulunur. Kendi içerisinde Batı, Orta ve Güneydoğu şeklinde üç kısma ayrılan Toros Dağları, Anadolu'da sürdürülen yaylacılık faaliyet türlerinin (hayvancılık, ormancılık, arıcılık vb.) birçoğunun kolaylıkla gözlenebileceği ender alanlardandır. Yaylalar farklı topoğrafik konumlarda bulunabilen yerleşmelerdir. Ülkemizde özellikle Toroslardaki yaylalar genel olarak polye, uvala gibi kullanıma uygun alanlara yerleşmişlerdir⁴³. Yaz mevsiminde ve en sıcak aylarda insan ve hayvanların yaylaya gitmelerini orada bir

³⁸ Doğanay, H., Coşkun, O. (2013). Türkiye Yaylacılığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sonuçları. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:30, Erzurum.

³⁹ Özav, L. (1996). Oltu İlçesi'nde Geçici Yerleşme Şekilleri, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı:4, Erzurum

⁴⁰ Daşcı, M., Çomaklı, B. (2006). Yaylacılık ve Tarımsal Açından Önemi, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı: 37, s.275-280, Erzurum.

⁴¹ Ceylan, S. (2001). Burdur Gölü Kıyılarında Kışla Yerleşmeleri, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:6, Erzurum.

⁴² Eröz, M. (1991) Yörükler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul

⁴³ Hadimli, H. (2008). Akseki İlçesi'nin Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum.

süre kalmalarını ve ekonomik faaliyette bulunmalarını sağlayan yaylacılık faaliyetleri Toros Dağları'nın yüksek kesimleri için vazgeçilmezdir⁴⁴.

Yörükler hayvancılıkla uğraştıkları için ot temininin daha kolay olduğu yüksek yerleri severler. Bu durum Orta Asya Türklüğünden, şamanlıktan gelme bir töredir. Yüksek yerlerde kendilerini daha güvenli hissederler. Hayvanlarını daha iyi korurlar, daha çok ot bulurlar⁴⁵. Torosların yükseltisinin fazla oluşu sonucunda yörükler için pek çok yayla alanı bulunabilir.

İnsanların ekonomik yapılarının değişmesine bağlı olarak yaylaların kullanım amaçlarında da değişiklikler olmuştur. Geçmişte yaylalar daha çok hayvancılıkla uğraşan insanlar tarafından kullanılırken, günümüzde rekreasyon amacıyla da kullanılmaya da başlanmıştır. Karadeniz bölgesinde bu amaçla kullanılan pek çok yayla olduğu gibi günümüzde Akdeniz bölgesinde de insanların turizm amacıyla kullandığı yaylaların sayısı giderek artmaktadır. Rekreasyon amaçlı yaylacılık ve yayla turizmi ülkemizin güneyinde, yazların sıcak ve bunaltıcı geçtiği Akdeniz kıyılarında, kıyı bölgesi ile Toroslar arasında da gelişmiştir. Beşerî çevre kaynaklı etmenlerin yanında Antalya ve Batı Torosların doğal çevre özellikleri de rekreasyon amaçlı yaylacılığın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü yaz aylarında kıyı kuşağında yaşanan yüksek sıcaklık ve beraberindeki artan nem oranı, kıyı gerisinde yükselen Batı Torosları bu tip yaylacılık için ideal mekân haline getirmiştir⁴⁶. Şehir merkezine yakın ve ulaşılabilirliği kolay yaylalarda, yayla konutları değişmiş ve ulaşım sistemleri daha kolay gelişmiştir.

Akdeniz Bölgesinde daha çok ulaşılabilirliği yüksek olan birinci basamak olarak adlandırabileceğimiz yaylaların rekreasyonel amaçlı yaylacılığa dönüşümü yaşadığını söylemek mümkündür. Buna karşın daha yüksekteki, ulaşılabilirliği düşük ve yerleşim birimlerine uzak olan yaylalar büyük oranda geleneksel yapısını korumaktadır⁴⁷.

Yayla turizmi ile hayvancılık amaçlı yaylacılık arasında benzerlik bulunmakla birlikte turizm amaçlı yaylacılar, hayvancılık amaçlı yaylacılara göre bir alt kuşakta

⁴⁴ Emiroğlu, M. (1977). Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık, Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Yayınları, No:72, Ankara

⁴⁵ Seyirci, M. (1996). Batı Akdeniz'de Yörükler, I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) , Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:49, Ankara

⁴⁶ Sarı, C. (2013). Batı Toroslar 'da Yaylaların Fonksiyonel Değişim Süreci ve Yayla Şenlikleri, Marmara Üniversitesi Coğrafya Dergisi, Sayı:27, İstanbul.

⁴⁷ Çetin, B. (2012). Alan Yaylasında (Kırıkhan-Hatay) Fonksiyonel Değişimin Coğrafi Özellikleri, Doğu Coğrafya Dergisi, C.17, Sayı:27, Erzurum.

1200 – 1800 metre kuşağında yer alır⁴⁸. Toroslarda bu yükselti basamağında yer alan yaylalar günümüzde dinlenme amaçlı kullanılırken, hayvancılık amaçlı yaylalar yerleşim yerlerinden daha uzakta veya 2000 metrenin üzerinde kurulmuştur. Türkiye'nin yazı sıcak geçen bölgelerinde görülen ve nüfus artışı, tarım ve sanayideki gelişmeler, gelir düzeyi ve yaşam standartlarındaki artış gibi nedenlerle, günümüzde oldukça yaygınlaşan ve özellikle kentsel nüfus tarafından çıkılan yerleşmeler de bulunmaktadır. Buralara da yayla denmektedir. Ancak yazın sıcaktan kaçıp serinlemek amacıyla çıkılan bu tür yazlık yerleşim yerleri yani sayfiye yerleri özelliğine sahip yaylalardır⁴⁹.

Yükselti, bakı ve bitki türlerinin yetişme süresi gibi coğrafi faktörle yaylara çıkış ve iniş tarihleri üzerinde belirleyici etki yapmaktadır. Yaylalara çıkış ve yaylalardan iniş zamanı ülkemizde bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Havalarda daha geç ısındığı bölgelerde, yaylara çıkış süresi haziran – temmuz aylarını bulurken, Akdeniz iklim sahasında havaların ısınmasıyla birlikte, nisan – mayıs aylarından itibaren yaylalara çıkışlar başlamaktadır.

Hayvancılık amaçlı yaylaya çıkışlarda otlaklar belirleyici olurken, rekreasyon amaçlı yaylaya çıkışlarda ise ailelerin ekonomik durumları ve aile yapıları belirleyicidir. Çocukları okuyan yaylacılar okulların kapanmasına yakın bir zamanda aileler yaylaya çıkış tarihini düşünmeye başlarlar.

Yayla meskenlerinin yapımında doğal çevreye bağlılık söz konusudur. Doğal ortam şartları ve bitki örtüsünün farklılaşması yayla meskenlerinin yapımında kullanılan malzemelerin de farklılaşmasına neden olmaktadır. Akdeniz ve Karadeniz Bölgesi'nde ahşap kullanılırken iç bölgelerde taş ve toprak yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır. Güneydoğu Anadolu'da Adıyaman ili çevresinde topoğrafyanın doğal olarak oluşturduğu oyuklar barınma ihtiyacına uygun ortam hazırlarken yaylaları çevreleyen ana kayadan elde edilmiş olan taş malzeme ise meskenin çevresinin tahkim edilmesine olanak tanımıştır. Dolayısıyla jeolojik ve topoğrafik yapı ikisi birlikte mesken inşa etmeye elverişli ortam oluşturmuştur⁵⁰.

Yaylacılık yörelerin yer şekilleri özelliklerine bağlı olarak yatay ve dikey yönde gelişme gösterebilir. Yer şekillerinin sade olduğu İç Anadolu Bölgesi'nde

⁴⁸ Koca, H. (1995). Gözne'de Yayla Turizmi, Doğu Coğrafya Dergisi, C.1, Sayı:1, Erzurum.

⁴⁹ Sarı, C. (2013). Batı Toroslar 'da Yaylaların Fonksiyonel Değişim Süreci ve Yayla Şenlikleri, Marmara Üniversitesi Coğrafya Dergisi, Sayı:27, İstanbul.

⁵⁰ Bakırcı, M. (2016). Avacık Yaylası (Gerger/ Adıyaman) Örneğinde Değişen Sosyo-Ekonomik Şartların Mesken Farklılaşmasına Etkisi, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 67, s.51-59, İstanbul

yaylacılık yatay yönde gelişme gösterirken daha engebeli ve yükseltisi fazla olan Akdeniz Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi'nde dikey yönde gelişme gösterir⁵¹.

2.2. Yörük ve Göçebe

İnsanlar, avcı toplayıcı toplumdan tarım toplumuna geçince dünya nüfusunda önemli bir artış olmuştur. Tarımla birlikte yerleşik hayat başlayınca, köyler kurulmaya başladı. Yerleşik hayatın başlaması ilk bitki ve daha sonra ilk hayvanın evcilleştirilmesine dayanır⁵². Hayvanların evcilleştirilmesi ile birlikte “pastoral topluluklar” meydana gelmiştir. Bu dönem evcilleştirilen hayvanları beslemek için otlak arayışının da başladığı periyottur⁵³.

Kırsal alanlardaki insanlar hayvanlarına otlak arayışı içerisinde uzak yerlere yerleşik hayata paralel olarak göçler yapmışlardır. Doğal ortam şartlarının değişmesi, kuraklığın başlaması ve otlak alanların azalması insanları göçe zorlayan sebeplerdir. Dünyada meydana gelen büyük göçlerin esas nedeni de doğal çevredeki bozulmalardır. Bu bağlamda düşünüldüğü zaman hayvanları ile birlikte hareket eden insanların, hayvanlarına otlak arayışı sebebiyle sabit bir yerde kalmasının çok kolay olmadığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı döneminde konar – göçerler yaylak ve kışlak arasında hayvancılık faaliyetleri ile uğraşmaktalardı. Binek hayvanı olarak at yetiştirilirdi. Ordudaki hayvanların ihtiyacı olan otlar konar – göçerlerden sağlanırdı. Ayrıca şehirlerin et ihtiyacı da konar –göçerlerin yetiştirdiği hayvanlardan sağlanmıştı⁵⁴. Gökbnar'ın (2003) Berkay'a (1999)⁵⁵ atfen belirttiği gibi topluma ve devlete çeşitli faydaları olan göçebelerin yerleşik hayata geçirilmesi devlet tarafından talep edilmiştir. Bu karar göçebelerin güvenlik, devlet düzenine uymama gibi sorunlar yarattıklarından devlet içi potansiyel bir tehdit olabilecekleri gibi devletin toplaması gereken vergileri daha rahat toplayabilme isteği ile alakalıdır⁵⁶. Devletin göçebeleri yerleşik yaşama geçirme

⁵¹ Meydan, A. (2016). Sebil Yörükleri, Pegem Akademi, Ankara

⁵² Baskıcı, M. (1998). Evcilleştirme Tarihine Kısa Bir Bakış, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, c.53, Sayı 1, Ankara

⁵³ Büyükşahin F., Güneş G. (2016). Geleneksel Ekolojik Bilginin Önemi: Sarıkeçili Yörükler Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, 16.12.2016, ISSN1304-2823.

⁵⁴ Erdönmez, C. (1995). Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Konar-Göçer Aşiretlerin Yerleştirilmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

⁵⁵ Berkay, K. (1999). Eşküyalar ve Devlet: Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi, Tarih Yurt Vakfı Yayınları, İstanbul.

⁵⁶ Gökbnar, R.A. (2003). Osmanlı Devleti'nde Yörüklerin Göçebelikten Yerleşik Hayata Geçirilmesinde Uygulanan Vergi Politikaları ve Sonuçları, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt1, Sayı2, Manisa

çabaları bazen vergi zorlamaları ile bazen de yerleşikliğin cezbedici yanları gösterilerek uygulanmıştır. Göçebelere yerleşikliğe zorlayan vergilerin uygulamaları; vergi miktarındaki artışlar, kuzulardan da vergi alınmaya başlanması ve vergi toplama zamanının değiştirilmesi şeklinde sıralanabilir. Vergiler aracılığıyla göçebelere uygulanan iskân politikaları sonucunda, göçebeler yerleşik yaşama geçmeye başlamışlardır. Ancak göçebeler, yerleşik hayata uyumdaki sorunlar ve yeterince tarım bilgisine sahip olmamaları gibi nedenlerle yerleşik yaşamda istenen düzeyde başarılı olamamışlardır⁵⁷. Bazı göçebe toplulukları ise doğanın zorluklarıyla mücadele etme gücünü kaybederek kendi istekleriyle sedanter yaşama geçmişlerdir. Göçe devam eden insanlar bazı devletler için sorun olmuştur ve göçebe toplumların yerleşik hayata geçirilmesi için devlet tarafından bazı uygulamalar yapılmıştır.

Göçebelik, çeşitli şekillerde icra edilebilir. Bunu belirleyen ise göçerlerin bulunduğu alanlardaki fiziki ortam şartları, yaşanan yağış ve sıcaklık şartlarının otlak alanlarına etkisidir. Güneydoğu Toroslar 'da çalışmalar yapan Hütteroth, göçebeliği üç başlık altında incelemiştir. Bunlar; yer değiştirmeleri ve göçleri büyük mesafeler içeren Horizontal (yatay) göçebelik, daha çok yükselti farkının az olduğu düz ve düze yakın alanlarda, kışın alçak vadi alanlarında bulunun otlak alanlar yazın ise yüksek dağlık alanlardaki otlaklara göç ederek icra edilen dağ göçebeliği, bir diğer tip ise artık sedanter yaşamı benimsemiş köylülerin yazın dağlardaki yaylalara çıkarak göçebeler gibi çadırlarda yaşadığı ara tiptir⁵⁸. Eröz ise tam göçebelik ve yarı göçebelik olarak iki gruba ayırmıştır⁵⁹. Göçü inceleyen coğrafyacılar kendi yerlerini terk eden insanları bu karara götüren koşulları araştırırken itici faktörlerin ve çekici faktörlerin neler olduğunu tanımlamaya çalışırlar⁶⁰. Göçebelikte de konu aynıdır. Göçebe yaşamın getirdiği itici faktörler ve yerleşik yaşamın getirdiği çekici faktörler incelenmiştir. Göçebeliğin getirdiği zorluklara bakılınca; sürekli hareket halinde ve doğayla iç içe olmak doğanın zorluklarına karşı mücadele gerektirirken, yerleşiklikte böyle bir durum yoktur. Sürekli aynı yerde kalındığından doğa daha iyi tanınmıştır ve pek fazla zorluğu yoktur. Diğer husus ise kalıcı bir meskenin olmayışıdır. Göçebelikte sürekli kalacak yer inşa etmek gerekirken yerleşik yaşamda, mesken bir kez inşa edilir ve yıl içerisinde belki bir onarım gerektirir onun dışında bir zorluğu yoktur.

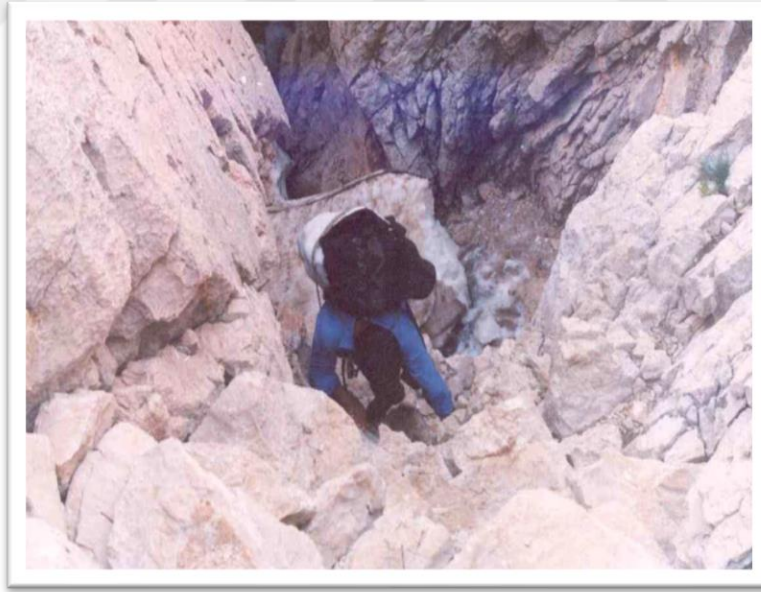
⁵⁷ Gökbunar, R.A. (2003). a.g.e.

⁵⁸ Danker, B. (1960). Güneydoğu Toroslarda Göçebelik (Dr. Wolf-dieter Hütteroth'a Göre), Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 20

⁵⁹ Eröz, M. (1991). a.g.e.

⁶⁰ Tümertekin, E., Özgüç, N. (2010). Beşerî Coğrafya İnsan, Kültür, Mekân. Çantay Kitabevi, İstanbul

Yörüklerin genelde çok belli bir yurtları yoktur. Fakat kendilerince alışkanlık edindikleri yaylak, kışlak ve konak yerleri vardır. Onları başka yerlere göçmeye itecek sebepler olmadıkça genelde o bildikleri yerlere konup göçerler⁶¹. Canlıların yaşamlarını devam ettirebilmesi için su kaynakları çok önemlidir. Bu nedenle Dünya üzerindeki ilk yerleşmeler akarsu boylarında kurulmuştur. Yerleşik yaşamda su temini daha kolay olurken göçebe yaşayan insanlar suyu istediği zaman bulamazlar. Su kaynaklarının yetersiz olduğu alanlarda su temini için bazı zorlukları aşmak zorundadırlar. Yükseltisi fazla olan yerlerde kar yağışı artmaktadır. Yağan kar, kuzey yamaçlarda ve çukur alanlar içerisinde aylarca güneş görmeden durmaktadır. Örneğin; Dibek Dağları'nda su kaynaklarının olmayışı nedeniyle yaylacılar su temini için karları kullanmaktadır. Karın bastırılma işlemi karın fazla olduğu alanlarda yapılır. Karlar, rüzgârlar tarafından dulda ve çukur alanlarda biriktirilir. Nisan ayında yaylaya çıkacak aileler karların üzerini koruyucu malzemelerle kapatır. İhtiyaç durumunda bu karlar çıkartılarak naylon kaplarda erimeye bırakılır⁶². Araştırma sahasının doğusunda yer alan Akseki'de böyle bir durum görülmektedir. Bozdoğan yaylasındaki Yörükler, yaz aylarında yaylalarda suyun azalmasıyla birlikte''oğruk'' adı verilen düdenlerde biriken karları çıkararak su teminini sağlamaktadırlar⁶³.

Fotoğraf 8 : Düdenlerden Kar Çıkarımı (Hadimli 2008)

⁶¹ Yılmaz, Y. (2012). Tarihi Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye'deki Honamlı Yörükleri, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

⁶² Gürbüz, M. (1999). Dibek Dağları'nda (Göksun) Kar Suyuna Bağlı Olarak Yapılan Yaylacılık, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 34, s.661-677, İstanbul

⁶³ Hadimli, H. (2008). Akseki İçesinin Coğrafyası. Yayımlanmamış Doktora Tezi Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Coğrafya Anabilim Dalı, Erzurum

İnsanoğlu var olduğu günden itibaren geçim örüntülerini toplu olarak gerçekleştirme ihtiyacı duymuştur. Bu bağlamda ilk insanların en az on kişilik en çok kırk kişilik gruplara ayrıldıkları ve besin arayışlarını söz konusu bu gruplar halinde gerçekleştirdikleri değerlendirilmektedir. Grup olmada yatan temel etken, kendilerini güvende hissetme duygusu ile bağdaştırılmaktadır. Pastoral göçebe toplumların tarihi gelişimi ve oluşumu ilk insandan günümüze gelişen periyod dairesinde gerçekleşmiştir⁶⁴.

Yörüklük üzerine çalışmalar yapan yazarlar bu kelimeye farklı tanımlar yapmıştır. Eröz'e göre; "Yörümek" fiilinden yapıma, Anadolu'ya gelip yurt tutan göçebe Oğuz boylarını ifade eden bir kelimedir⁶⁵. Konuya sosyolojik açıdan yaklaşan Uslu, Yörük kavramını Orta Asya'dan gelerek Anadolu'nun ve Rumeli'nin çeşitli yerlerine yerleşip konar – göçer yaşam tarzını benimseyen, günümüzde hayvancılıkla uğraşan kültür mirasçısı olarak tanımlamıştır⁶⁶. Nikolay, yörüklüğü göçebe bir yaşam sürenler olarak adlandırmıştır⁶⁷. Er, konar – göçer bir hayat tarzı benimseyen geçimlerini daha çok hayvancılık ile sağlayan Türk topluluklarına Yörük denildiğini vurgulamıştır⁶⁸. Ak, Yörükleri, boy teşkilatı içerisinde özellikle oymak ve oba yapılanmasıyla yaylak ve kışlak arasında mevsim farkına bağlı olarak hareket halinde yaşayan oğuz boylarına mensup Türkmen grupları olarak tanımlamıştır⁶⁹. Günümüzde ise Yörük denince Akdeniz Bölgesi ve Toros Dağları üzerinde hayvancılıkla uğraşan göçer toplumlar akla gelmektedir. Buralar yörüklerin harman olduğu yerlerdir. Çünkü; Doğu ve Batı Torosların güneyindeki ovalar, Torosların üzerindeki 1500 metreden başlayıp 2500-3000 metreye kadar çıkan yüksek yaylalar, yörüklerin ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmeleri için elverişli doğal ortam şartlarını sağlamaktadır⁷⁰.

Osmanlı devletinde, Rumeli istilası sırasında yaya olarak Rumeli'ye geçenlere *yürük* denilirken Anadolu'daki insanlara daha ziyade *aşiret* denilmekteydi⁷¹. Torosların eteklerinde bulunan Manavgat'ta da durum benzerdir. Manavgat'a

⁶⁴Büyükşahin F., Güneş G. (2016). Geleneksel Ekolojik Bilginin Önemi: Sarıkeçili Yörükler Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, 16.12.2016, ISSN1304-2823.

⁶⁵ Eröz, M. (1991). a.g.e.

⁶⁶ Uslu, F. (2015). Bozahmetli Yörük Aşireti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.

⁶⁷ Nikolay, K., (2016). Nomads, The Encyclopedia of Empire, First Edition

⁶⁸ Er, T. (1994). Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Batı Alanya Yörükleri, 4. Alanya Tarih ve Kültür Semineri, Alanya

⁶⁹ Ak, M. (2013). 19.yy'ın İlk Yarısında Gülnar Yörükleri, OTAM, Sayı:34, Ankara.

⁷⁰ Seyirci, M. (1996). a.g.m.

⁷¹ Çetintürk, S., (1943). Osmanlı İmparatorluğunda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri, D.T.C.F. Dergisi, C II/I, Ankara

Selçuklular zamanında yerleşenlere Manav, Osmanlılar zamanında yerleşenlere ise Yörük denilmektedir⁷².

Esas vurgu yer değiştiren anlamı taşıyan göçebe üzerine yapılmıştır. Göçebelik Türk kültürünün bir eseridir. Günümüzde bu kültür giderek azalmakta ve yörük aileleri birer birer bu kültürü bırakarak farklı ekonomik faaliyet kollarına yönelmektedir. Bazı bireyler bu yaşama özlem duysa da gençlerin heves etmemesi bazen mecburi terk edişi gerektiriyor. Gençler olmadığı için, yaşı ilerleyen insanlar bu işleri yapamamakta, yapmak isteyenler ise daha fazla insana ve özellikle gençlere ihtiyaç duymaktadır.

Fotoğraf 9: Ana Kayanın Yardımcı Malzeme Olarak Kullanıldığı Kışlak Alanındaki Hayvan Barınağından Bir Görünüm

Kışlak alanlarının seçiminde genelde ana kaya yardımcı malzeme olarak kullanılmış ve kışlağa yapılacak meskenin bir bölümü kayalara yaslanarak yapılmıştır. Böylelikle hem malzemeden tasarruf edilmiş hem de daha güvenli bir ortam sağlanmıştır.

⁷² Karaca, B. (2010). Dünden Bugüne Manavgat, Dünden Bugüne Antalya, T.C. Antalya Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınları, C.I, Antalya

Eröz'ün 1965 yılında yaptığı çalışmaya göre Türkiye'de 100.000'e yakın yersiz yurtsuz göçebe Yörük mevcuttur. Bu yörüklerin bir kısmı Antalya'da kışlayıp Anamas – Akşehir dağlarında yaylayan Hayta, Honamlı, Karacahacılı gibi aşiretlerdir⁷³. Günümüzde bu sayı oldukça azalmıştır. Seyirci'nin 1980'li yıllarda yörede yaptığı çalışmalarda yörük obalarının yok denecek kadar azaldığını, hele kışlakta birkaç çadırı bir arada görmenin mümkün olmadığını gözlemlemiştir⁷⁴. Manavgat sınırları içerisinde yapılan araştırmalarda birkaç kışlak alanı ve bazı yörük aşiretlerinin üyeleri gözlemlenmiştir.

Günümüzde yörüklerin kültürlerini yaşatmak ve kültürler arası etkileşimi artırmak, gelecek nesillere kültürlerini en iyi şekilde aktarmak için dernekleşme çabaları ve sosyal faaliyetleri devam etmektedir. Yapılan çeşitli faaliyetler sonucunda kültürlerini bir sonraki nesillere aktarma çabalarındadır. Bunun için her yıl yayla şenlikleri, çalıştaylar ve sempozyumlar düzenlenmektedir. Bu faaliyetlere yurdun dört bir yanından binlerce ziyaretçi katılmaktadır.

Fotoğraf 10: Kışlak Alanından Bir Görünüm

⁷³ Eröz, M. (1965). Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük Türkmen Köyleri, Sosyoloji Konferansları Dergisi, Sayı:6, İstanbul.

⁷⁴ Seyirci, M. (1993). Manavgat, Alanya, Gazipaşa Yörükleri ve Göç Yolları, 3. Alanya Tarih ve Kültür Semineri 1996, ALSAV Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri, s.277-283, ALANYA

Fotoğraf 11: Antalya’da Düzenlenen Yörük Çalıştayı’na Gelen Yörükler

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Değişen Sosyo- Ekonomik Koşulların Yörüklüğe Etkisi

Anadolu'da göçebe unsur, karşılaştığı yeni koşullar sonucunda eskisi gibi otlaklar peşinde dairelere çizme ve benzeri iktisadi hareketliliklerin yerine kışın ovaya konma, yazın hayvanları ile birlikte tedricen yükselerek yaylaya çıkma gibi dikey hareketliliğe başlar. Torosların batı ve doğusundaki örnekler bu tedrici iniş – çıkışların ilkbaharda önce 500 – 1000 m. lerdeki güzellere, dağ eteklerine konulduğunda ve sıcaklıklar artınca 1500 – 4000 m.lere kadar yükseldiğini gösteriyor⁷⁵.

Yörük ekonomisinin asıl geçim kaynağı küçükbaş hayvancılığın içinde bulunan keçi ve koyun yetiştiriciliğidir. Keçi yetiştiriciliği zor ve zahmetli bir iştir. Orta Anadolu yayları tıpkı Orta Asya yaylaları gibi düzlük, otsu bitkileri ile koyun yetiştiriciliği, yün ve keçe üretimine yönelik yaşam gerektirmektedir. Koyun yetiştiren yörükler daha az engebeli iç bölgeleri, keçi yetiştiren yörükler ise daha engebeli ve çalılık bölgeleri yurt tutmuşlardır⁷⁶. Yaylaya çıkma vakti geldiğinde yörükler, göç hazırlığı içerisinde hayvanlarını da göçe hazırlarlar. Ulaşım araçları ve ulaşım güzergahları gelişmeden önce göçe katılan farklı türde hayvanlar olurken günümüzde göçe sadece keçiler, koyunlar ve köpekler katılmaktadır. Geçmişte kullanılan develer göç sırasında yörükler için büyük kolaylık sağlıyordu. Kendileri için kullanacakları malzemeleri develere yükleyerek göç yoluna düşerlerdi. Günümüzde teknolojinin gelişmesine bağlı olarak yörüklerin hayat tarzları da değişmiştir. Yayla göçü sırasında hayvanlar ulaşım aracı olmaktan çıkmış, onların yerini traktörler ve kamyonetler almıştır. Bu sırada bu araçlara sağlanacak yakıt da yörükler için bir masraf olmaya başlamıştır.

Geçmişte Yörükler için toprağa yıl boyu bağlanmak neredeyse utanılacak bir durum, hatta yerleşeni küçümsemek şeklinde davranışlar sergilenirken; günümüzde, toprak onlar için vazgeçilmez bir ekonomik yaşam kaynağı durumuna gelmiştir. Hayvancılıkla uğraşmayıp daha çok tarımla uğraşanların ise hayvancılık amaçlı yayla kültürünün kaybolmaya başladığı söylenebilir. Ancak buradan yaylacılığın ortadan

⁷⁵ Atakan, O. (1996). Antalya Çevresinde ve Güney Anadolu'da Depreşen ve Dinen Konar – Göçer Asabiyeti, I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) , Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:49, Ankara.

⁷⁶ Bakır, İ. (2017). Yörükler ve Çevre, II. Yörük Türkmen Çalıştayı Bildiriler Kitabı, Antalya.

kalktığı sonucu değil ekonomik işlevi ve önem derecesinin azaldığı sonucuna ulaşılabilir⁷⁷.

3.1.1 Göç Yolları ve Süresi

Bir yere ulaşma zamanını belirleyen esas faktör; ulaşım aracı ve ulaşım güzergâhıdır. Göçebelikte ulaşım güzergâhı önemli bir konudur. Yörükler göç güzergâhında havyalarını otlatabilecekleri alanların ve su kaynaklarının bulunmasına dikkat ederler. Havanın durumuna göre göçün süresi değişmektedir. Yağış meydana geldiği zaman havyanlar yürütülmez ve yağmur almayan yerlerde bekletilir. Göç bunlara bağlı olarak yedi ile on gün arasında değişmektedir. Eski zamanlarda develerle göç yapılırken, develer gündüz yürümeyi sevmediğinden gece yolculuk yapılır gündüz dinlendirilirdi. Günümüzde ise göçlerin süresi azalmıştır. Göç süresinin azalmasında, hayvan sayısındaki azalma, göç yollarının gelişmesi, araç sayısının artması gibi nedenler etkili olmuştur. Tüm hayvanların araçlara yüklenerek yaylaya götürüldüğü veya belirli bir mesafeye kadar araçla götürülüp daha sonra yaya olarak devam edildiği göç türünde, göç süresi bir gün ile yedi gün arasında değişmektedir. Bereket köyünde koyun besleyen bir yörük ailesi, Beşkonak yolu üzerinde bulunan Köprülü Kanyon Turizm Merkezi'nin varlığından dolayı araç trafiği fazla olduğu için Köprülü Kanyon'u geçene kadar kamyonetlerle oradan sonra hayvanlarını yaya olarak yaylaya çıkmaktadır.

Yörükler; geçmiş dönemlerde yaylada kullanacakları malzemeleri develer ve atlara yükleyerek yaylalara taşırlardı. Geçmişte göç süresi önceden obadaki beyler tarafından belirlenip halka duyurulurdu. Halk ise bu haberi büyük bir heyecanla beklerdi. Göç günü belli olduktan sonra göç hazırlığına başlanırdı. Develerin havutları, atların eyerleri gözden geçirilir, hayvanlar nallanır, bu tür takımlar bir taraftan hazırlanırken eksiklerin yenileri alınırdı. Tamir edilecekler tamir edilirdi. Çuvallar gözden geçirilerek, söküklükler dikilirdi. Tüfeklerin, bıçakların bakımı yapılır; deveye, koyuna ve keçiye takılacak çanlar gözden geçirilirdi⁷⁸. Yaylada kullanılacak malzemeler develere yüklenir ve develer önden yayla yolunu tutardı. Yörükler de aynı şekilde hazırlanırdı. Kızlar, rengarenk kıyafetleri ile yola koyulurdu. Göç sırasında

⁷⁷ Zaman. S. (2007). Fonksiyonel Değişim Sürecinde Antalya Beydağları Yaylaları, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:967, Erzurum.

⁷⁸ Doğan, M. S., Doğan, C. (2005). Yörüklerin Hayat Tarzı. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:49, s.677-708, İstanbul.

mola verildiği zaman yemek pişirilmezdi. Ekmek, peynir ve çökelekle açlık giderilirdi. Çobanların özel ekmek torbaları vardı. Bu torbalara Antalya bölgesinde *azık torbası* ya da *yağlık* denilirdi⁷⁹.

Günümüzde ise artık ulaşımın ve ulaşım araçlarının gelişmesi ile göçlerin süresinde ve şeklinde değişiklikler meydana gelmiştir. Yaylada kullanılacak malzemeler kamyonlara yahut traktörlere yüklenerek yaylaya çıkartılır. Sosyo – kültürel olarak incelediğimizde de göç şekli değiştiği için Yörüklerin eskisi gibi yaylaya göç başlamadan önceki heyecanları da azalmıştır. Göçün ulaşım araçlarıyla yapılmaya başlamasıyla zamandan tasarruf sağlanmaya başlandı ve göç yolu üzerinde yemek pişirmeme alışkanlığı son buldu.

Fotoğraf 12: Göç Sırasında Yemek ve Dinlenme Molası

Kara'nın 1994 yılında Bazin'den (1989) yaptığı çeviriye göre: *Birkaç yıldan beri yeni bir göç şekli yaygınlaştı. Yörüklerin bir kısmı, develerden yılda üç aydan fazla yararlanılmadığını hesapladılar. Oysa develeri bütün bir yıl boyunca beslemek ve onlara bakmak için bir adam ayarlamak gerekmekte, karşılığında ise sadece*

⁷⁹ Gürdal, M. (1976). Antalya Yörükleri, Türk Etnografya Dergisi, XV, 65-72.

konalgalarla bir ticaret merkezi arasında ve göç süresince gidiş gelişlerde yük taşımada yararlanılmaktadır. O zaman Yörükler develerini satmak ve yaylalarına kamyonla çıkmayı tercih ettiler⁸⁰.

Somuncu, Aladağlar üzerine yaptığı çalışmada; Yörüklerin, 1965- 1970 yılına kadar göçlerinde yük hayvanı olarak deveden yararlandıkları, 1960'lı yılların sonuna doğru at, eşek ve katır kullandıklarını, 1970 yılından itibaren yörüklerin traktör sahibi olmaya başladıklarını ve o zamandan beri traktörü göçte taşıma aracı olarak kullandıklarını ifade etmiştir⁸¹.

Göç sırasında ulaşım araçlarının kullanılmasına başlanması büyük kolaylıklar yaratmıştır. Günümüzde göç yollar üzerinde artık taşınma sırasında büyükbaş hayvanlara ihtiyaç kalmamıştır. Göç zamanı belirlenince hazırlıklar başlar, kadınlar yaylada ve göç yolunda kullanacakları malzemeleri akşamdan hazırlarlar. Sabahın erken saatlerinde bu malzemeler ev halkı tarafında araca yüklenir. Eşyaları araca yerleştirme işini kadınlar yapar ve neyin nerde olduğunu çok iyi bilirler. Yolda mola verildiği zaman kullanılacak eşyalar, ulaşması kolay olan yerlere koyulur Yeni doğan oğlaklar ise arabanın arkasına tahtadan bir kasa içeresine konularak kasa sabitlenir. Çok küçük oldukları için yolda yürümeleri zordur, ölme tehlikelerine karşı önlem olarak bu yola başvurulur. Mola verildiğinde bu oğlaklar araçtan indirilerek serbest bırakılır. Serbest kalan oğlaklar hemen annelerini bulur ve karnını doyurmaya başlar. Oğlaklar keçileri bir süre emdikten sonra, keçilerde kalan süt sağılır. Sağılan süte peynir mayası atılarak yol üzerinde peynir yapılmaya başlanır. Böylelikle yörükler ilk mola yerinde hayvansal gıdaları üretmeye başlarlar. Yörüklerin yaylaya çıkışlarının uzun sürdüğü dönemlerde, göç yolu üzerinde dinleme ve uyku molaları da verilirdi. Kısa süreli konaklamalarda çadır kurulmazdı. Yayladan dönüş yüksekten alçağa doğru olduğu için daha kısa sürmektedir. Günümüzde, bazı ailelerin hayvanları, çoban veya ailenin genç üyeleri tarafından yaya olarak yaylaya götürülürken, sürü sahipleri araçları ile aracın girmesinin mümkün olduğu yerlere kadar hayvanların arkasından giderek yaylaya çıkmaktadır. Bu şekilde yapılan göçte konaklama sırasında çadır kurulmamaktadır. Erkekler aracın kasasına bağladıkları örtüler altında geceyi geçirirken kadınlar ise araç içerisinde geceyi geçirmektedir.

⁸⁰ BAZİN, M. (Çev. Hamdi Kara), (1994). Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti, Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Dergisi, Sayı: 3, Ankara.

⁸¹ Somuncu, M. (2005). Aladağlar, Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara

Fotoğraf 13: Gç Yolu zerinde Kısa Bir Mola

Fotoğraf 14: Gç Yolunda Süt Sağımı

Göç yolunda mola verilince aynı zamanda hayvanların hastalanmaması için hayvanlara ilaç verilmektedir. Göç yolları üzerinde bulunan köylülerle hayvanların tarım alanlarına zarar vermesinden kaynaklanan bazı tartışmalar yaşanmaktadır. Sulu tarımın artması, orman gençleştirme sahalarının artması, çayır ve meraların tarım sahalarına çevrilmesi gibi nedenler ile göç yolları daralmış, yerleşikler ile tarihte yaşanan sorunların benzeri yaşanır hale gelmiştir⁸². Günümüzde bu sorunların yanında, araç güzergahını kullanan yörüklerin hareketlerinin sınırlandırılması gibi bir sorun da ortaya çıkmıştır.

Fotoğraf 15: Göç Sırasında Karşılaşılan Zorluklardan Biri

Yörüklüğü bırakan insanlar önceleri daha fazla kazandıklarını, çocuklarının bu hayat tarzını istememesi nedeniyle hem çocuklarının hem de kendilerinin daha az gelir elde ettiklerini görüşmeler sırasında bildirmişlerdir. Gençlerin yayla alanlarına çıkmadıkları – çıkamadıkları veya çıkmak istemedikleri tespit edilmiştir. Genç nüfusu kıyı kuşağında tutan en önemli gerekçe; turizm ve turizme bağlı olarak ortaya çıkan istihdam olanaklarıdır. Turizm sezonu ile yaylara çıkma döneminin büyük ölçüde

⁸² Büyüksahin F., Güneş G. (2016). Geleneksel Ekolojik Bilginin Önemi: Sarıkeçili Yörükler Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, 16.12.2016, ISSN1304-2823.

çakışması genç nüfusu daha yüksek ekonomik getirisi ve pek çok cazip özellikleri olan turizm faaliyetlerinde çalışmaya yönlendirmiştir⁸³.

Manavgat yöresinden Homanlı Yörüklerinin göç sırasında kullandıkları Manavgat – Beşkonak karayolu, Köprülü Kanyon turizm merkezine ulaşılan bir yol olduğu için gündüz saatlerinde yoğun bir araç trafiğine sahiptir. Araçların hayvanlara çarpmaması ve hayvanların trafik kazalarına sebebiyet vermemesi için yörükler bu yol güzergahında ilerlerken son derece dikkatli olurlar. Yol güzergahı üzerinde karşılaşılan bir diğer sorun ise artık alışkanlık haline getirilen, bazı özel yurt sorumlularının yörüklerden fitre ve zekât karşılığı olarak hayvan istemeleridir. Yörükler ise bu durumu ilk başta hoşgörü ile karşılarken zamanla hayvan fiyatlarının artması ve özel yurt görevlilerinin bunu alışkanlık haline getirmeleri sebebiyle artık yol üzerinde hayvan eksiltilmemektedir. Bir diğer problem ise hayvanların konaklama yerlerinde, çobanın göremeyeceği yere girerek göç devam ederken sürüden ayrılarak kaybolmalarıdır. Manavgat'a bağlı kıyı köylerinden Akseki İlçesindeki yaylalara çıkan Yörükler ile bunların geçtikleri yerlerdeki yerli halk arasında uzun yıllardır çözüme kavuşamayan pek çok sorun yaşanmaktadır.⁸⁴

Göçebe yörüklük ekonomik giderler açısından değerlendirildiği zaman araç fiyatları, araçların bakımı, akaryakıt gibi giderleri beraberinde getirdiği göz ardı edilemez. Yörüklerin en çok yakındığı konulardan birisi de göç sırasında kullanacakları araçların mazot fiyatlarındaki artışlardır. Bunun yanında mera alanlarının kısıtlı olduğu alanlarda, kışlağa gelindiği zaman hayvanlar için satın alınacak yem fiyatlarındaki artışlarda ayrı bir giderdir.

Nisan ayı sonlarında ovalar ısınmaya başlayınca Yörük obalarında bir canlılık görülmeye başlar. Ovalarda ot kuruyunca sinek çoğalınca, sıcak artınca yaylanın bereketine, otunun bolluğuna, serinliğine alışan, koyunu, keçiyi, deveyi, ineği kışlakta tutamazsın artık. Zamanında göçmezsen yaşlı hayvanlar sürünün başına geçer, sürü yayla yolunu tutar⁸⁵.

Hayvancılıkla uğraşan toplumların hayvanlarını otlatmak için yaylaya çıkış ve yayladan iniş zamanları yılına göre değişmekle birlikte, resmi olarak yaylaya çıkış ve yayladan iniş zamanları valilikler belirlemektedir. Devlet bunu kontrol altında

⁸³ Zaman, S. (2007). Fonksiyonel Değişim Sürecinde Antalya Beydağları Yaylaları, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:967, Erzurum.

⁸⁴ Hadimli, H. (2008). Akseki İlçesi'nin Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum.

⁸⁵ Seyirci, M. (1996). a.g.m.

tutabilmek için 1998 yılında tarım ve hayvancılığı geliştirebilmek ve bu alanları koruyabilmek için Mera Kanunu'nu çıkartmıştır. Yörüklerin yaylaya çıkış zamanları nisan – mayıs aylarında başlamaktadır. Bu tarihte başlamaları 4342 Sayılı Mera Kanunu, Mera Yönetmeliği ve 2014/1 numaralı Mera, Yaylak ve Kışlakların Kiralanması Teknik Talimatı ile belirlenmektedir. 2018 yılı için Antalya Valiliği bu konu ile ilgili genelgesi şöyledir:

Genelgenin konusu; Mera-Yaylakların Kullanımı, Korunması ve Göçer Hayvan Hareketleri

İlimizde 2018 Yılı Otlatma Mevsimi, sahil kesimindeki mera ve yaylalarda 15/04/2018 tarihinde başlayıp, 15/10/2018 tarihinde sona erecektir, yayla kesiminde ise 20/05/2018 tarihinde başlayıp 05/10/2018 tarihinde sona erecektir. Bu tarihten önce mera ve yaylalara çıkılmayacak, bu tarihten sonra mera ve yaylakta kalınmayacaktır. Otlatma Mevsiminde mera ve yaylalara otlatma kapasitesinin üzerinde hayvan sokulmayacaktır (Antalya Valiliği).

Bazı yörelerde iklim farklılığı yaylaya çıkış ve iniş tarihlerinde değişikliklere yol açmaktadır. Erzurum'a bağlı Olur ilçesinde yaylaya çıkış tarihi mayıs ayının ikinci haftası ile haziran başlarında gerçekleşirken iniş ise eylül ayının ikinci haftasından başlar ekim ayına kadar devam eder⁸⁶. Karadeniz Bölgesi'nde ise ilkbahar mevsimiyle birlikte önce mezralara daha sonra ise yaylalara çıkılmaktadır. Burada yaylalardan yararlanma süresi, genelde haziran başı ile Kasım sonu arasındadır. Önce mezra adı verilen geçici yerleşmelere çıkılır. Mayıs sonu Haziran başına kadar kalınıp, oradan da yaylalara çıkılır.⁸⁷

Manavgat'ın deniz seviyesinden yüksekte kurulmuş köylerinden göçebelerin bir kısmı Akseki ilçesindeki yaylaları kullanır. Bunların geldiği Gençler Köyü 600 m. Gebece köyü 650 m. Ahmetler Köyü ise 700 m. gibi yüksek sayılabilecek konumlarda bulunurlar. Ait oldukları köyleri, kış mevsiminde hayvanların açık alanda tutulamayacağı kadar yüksekte bulunan bu Yörükler, soğuk mevsimi daha alçak seviyelerdeki vadi içleri gibi nispeten korunaklı yerlerde ve hayvanlarını dışarıda otlatarak geçirirler.⁸⁸

⁸⁶ Koday, S. (1995). Olur'da Geçici Yerleşme Şekilleri, Doğu Coğrafya Dergisi, C.1, Sayı:1, Erzurum.

⁸⁷ Zaman, M. (2007). Doğu Karadeniz Kıyı Dağları'nda Yaylalar ve Yaylacılık, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 960, Erzurum.

⁸⁸ Hadimli, H., Karakuzu, Z., Birinci, S. (2010). Akseki ilçesindeki Göçebe Hareketler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 3/10, 348-359.

Manavgat'ın batısı ile Köprüçay'ın doğusu arasında kalan bölgede yaşayanların bir bölümü Taşağıl kuzeydoğusunda Kesikbeli yolunu, bir bölümü ise Beşkonak yakınlarından kuzeye çıkan Emerettin Beli'ni izleyerek Eynif, Aliefendi, Sülek, Gembos ve Melik yaylalarına çıkarlar.⁸⁹ Manavgat'a bağlı Gençler köyünden bu defa Akseki Kasabasından kuzeydeki Gidengelmez dağlarına göçen dağ göçebeleri de vardır. Bunlar yarı göçebeler gibi kuzeye doğru hareket eden "Kürtler" aşiretidir. 1930'lu yılların başlarında Diyarbakır civarından getirilerek Gençler köyüne yerleştirilen aile, yöredeki Yörüklerle aynı yaşam tarzlarına sahip olmuşlardır.⁹⁰

Serik ve Manavgat ilçelerinin düzlüklerinde kışlayan Karakoyunlu, Karahacılı, Çoşlu, Eski Yörük, Hacı Babalar, Töngüşlü, Saçıkara, Hacıabalı, Hacıhamzalı, Ötgünlü, Karatekeli, Sarıkeçili, Köteklü, Honamlı, Hacıahmetli, Recepli, Hacıvelililer, Adıgüzelli gibi Yörük aşiretleri büyük bir yayla olan Anamas yaylasında, Seydişehir çevresinde yazı geçirirler. Yine Manavgat düzlüklerinde kışlayan Sülekli, Hacıabalı, Saraçlı gibi yörük aşiretleri ise Yezidkaya yaylalarına çıkarlar⁹¹.

Manavgat'ın Karaöz, Hacısalı, Değirmenlik köylerinden yarı göçebe Yörükler Akseki ilçesine gitmektedir. Yarı göçebeler daha çok Gidengelmez Dağları'na doğru kuzey yönünde ilerlerler. Bunlar göç hareketlerine mayıs ortasında başlar. Karaöz ve civarı köylerden hayvanları ile birlikte hareket eden yarı göçebeler, uzun bir yol kat ederler.⁹²

Koyun besleyen göçebe yörükler, genellikle ot bakımından zengin olan düz arazileri tercih ederken keçi besleyenler, Torosların Akdeniz'e bakan 500-600 metreye kadar olan yamaçlarında yer alan maki topluluğu ve fundalıkların bulunduğu çalılıkları, kışlak olarak tercih etmişlerdir. Bu tercih daha çok koyun ve keçinin beslenme kaynağının farklı oluşundan kaynaklanmakla birlikte koyunların yayılım alanı taze otlar iken keçiler ise daha çok maki topluluğu olarak bilinen çalılıkların filizleri ve yaprakları ile beslenmektedir⁹³.

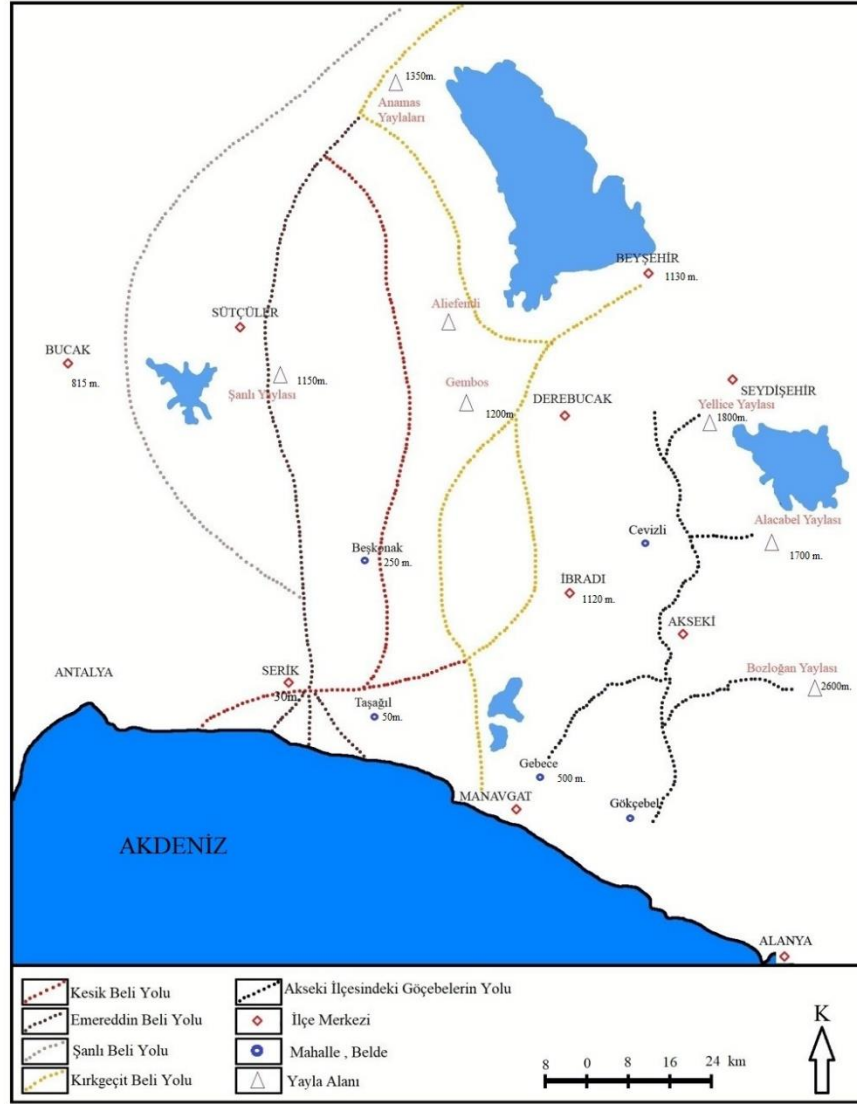
⁸⁹ Ercenk, G. (1996). Antalya Bölgesi Yörükleri ve Göç Yolları, I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo – Kültürel Yapısı (Yörükler), Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi, Sayı:49, Ankara.

⁹⁰ Hadimli, H., Karakuzu, Z., Birinci, S. (2010). Akseki ilçesindeki Göçebe Hareketler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 3/10, 348-359.

⁹¹ Seyirci, M. (1996). Batı Akdeniz'de Yörükler, I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo – Kültürel Yapısı (Yörükler), Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi, Sayı:49, Ankara.

⁹² Hadimli, H., Karakuzu, Z., Birinci, S. (2010). Akseki ilçesindeki Göçebe Hareketler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 3/10, 348-359.

⁹³ Ak. M. (2012). 19.YY.'da Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo – Ekonomik Durumu, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Antalya.

Harita 7: Manavgat ve Çevresindeki Yörüklerin Göç Yolları (Hadimli 2008 ve Ak 2012'den Değiştirilerek Çizilmiştir)

Hayvan sayısı ve yetiştirilen hayvan türü göçün yapılacağı tarihi belirlemektedir. Aynı zamanda tarım arazilerine yakın alanlarda kışlayanlar tarım arazilerinin sürülmeye başlaması ile yayla yolunu tutmaya başlamaktadırlar. Otlak alanı azalınca yem parasının getireceği masraftan kurtulmak için nisan ayı başında göçe çıkan aileler bulunmaktadır. Bu zamanı tercih edenler öncelikle alçak kesimlerde yer alan Dumanlı yaylasının güney kesimlerine konmaktadır.

Çocuklu ailelerde göç zamanını belirleyen etmenlerden birisi de okulların açılış – kapanış zamanıdır. Yaylaya göç okulların kapanması ile başlayabilir. Denizyaka köyünden bazı aileler ise çocukları okula gittiği için yaylaya göçü evin babası tek başına gerçekleştirmekte ve anne evde çocukların ihtiyacı için bekletilmektedir.

Okullar kapandıktan sonra anne de çocukları ile birlikte yaylaya gider ve aile tekrar bir arada olur. Bu zaman zarfında evlerin yanında yapılan kendi ihtiyaçlarını karşılayacak sera faaliyetleri de son bulmuş olur.

3.1.2. Üretilen Ürünler ve Pazarlama Koşulları

Doğaya bağlılık gelişmemiş toplumlarda göze çarpan bir meseledir. Yörük ekonomisi hayvancılığa dayanmaktadır. Üretilen ürünlerde hayvansal ürünlerden oluşur. Buna bağlı olarak göçebelik faaliyetlerini sürdüren insanlar yaz sıcaklarının başlamasıyla birlikte yaylara göç eder ve uzun süre orada yaşarlar. Yörüklerin iktisadi faaliyetleri hayvancılık ve nispeten ziraat olarak öne çıkmaktadır. Onların ekonomik yapıları içinde hayvancılığa bağlı olarak gelişen et, süt, peynir, tereyağı gibi gıda maddelerinin üretimiyle birlikte yün, deri, keçe ve kilim gibi üretim kolları da önemli yere sahiptir⁹⁴.

Yaylalardaki ekonomik faaliyetler ise yöreden yöreye farklılıklar göstermektedir. Araştırma sahasındaki yörükler, yayla yolunda ve yaylada keçilerinden sağdıkları sütlerden peynir ve yoğurt yaparlar. Peynir satılmak için yapılırken yoğurt ise aile ihtiyacı için kullanılır. Peynir yapımına Haziran ayında başlanır, Eylül ayına kadar devam edilir. Peynirler yaylada salamura yapılarak plastik bidonlarda saklanır. Haftalık olarak Beyşehir'e götürülüp satılır. Yörükler geçmişte ürettikleri ürünler bozulmasın diye altına çakıl döküp üzerine ise keseden gölge yaparak serin yerde kalmasını sağlardı. Hayvansal ürünler sıcakta çabuk bozulan ürünler olduğu için bunları serin tutma zorunluluğu vardır. Doğaya karşı her türlü mücadeleyi veren bu insanlar bunun da bir yolunu bulmuştur. Bazı aileler ise *delik* adını verdikleri çukur alanlarda ürünlerini saklamaktadır.

3.1.3. Yeni Ekonomik Faaliyetler

Yörüklerin günümüzde yaptığı tek ekonomik faaliyet hayvancılık değildir. Bunun yanında bazı ekme-biçme faaliyetleri de yürütürler. Özellikle kıyıya yakın ovalık alanları kışlak olarak kullanan yörükler, buralarda kış döneminde seracılık faaliyetleri, tahıl tarımı, zeytin yetiştiriciliği, karpuz yetiştirme gibi bazı faaliyetlerde

⁹⁴ Gülten, S. (2008). XVI. YY'da Batı Anadolu'da Yörükler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

bulunurlar. Tabi bu faaliyetler göç zamanında bazı değişikliklere yol açmaktadır. Bu tarz faaliyetleri sürdürenler, serasını ya da karpuzunu kaldırdıktan sonra yaylaya gitmekte yahut evden bir kişi yayla zamanı geldiği zaman hayvanları alıp yaylaya gitmekte geride kalan ev halkı ise tarımsal faaliyetleri bitirip yaylaya giderler.

Araştırma sahasında rastladığımız Solaklı aşireti üyelerinde, yaylada ekme-biçme faaliyeti ile uğraşanlar yoktur. Ama kışlak alanlarında zeytinlik ve sera alanları bulunmaktadır. Aile üyelerinden bazıları yaylaya çıkmayıp köyde kalırlar ve seralar ile zeytinliklerin bakımından sorumlu olurlar.

Bazı ailelerde ise yaylada ekip biçme faaliyetleri yapılmaktadır. Mart ayının 15 gibi yaylaya gidilip arpalar ekilerek tekrar kışlağa dönülür. Arpa ekmek için 10-15 aile yaylada bulunurdu. Arpa ekilmesinin amacı hem hayvanlara ek besin sağlamak hem de yörüklerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak içindir. Üretilen arpalar atlar ve eşeklerle Beyşehir’de değirmenlerde öğütülerek un haline getirilir. Ulaşım sisteminin gelişmesi ile arpalarını kamyonlarla götürmeye başlamışlardır. Yayla kadınları, aile fertleri için getirilen arpa ununu ekme yaparlardı. Ekip biçme ve seracılık faaliyetleri ile göçebeliği bir arada yürüten aileler daha çok hayvanlarla uğraştıkları için kolay ve uğraşılması zaman gerektirmeyen ürünleri tercih ederler.

Fotoğraf 16: Zeytin Tarımının Yapıldığı Alanlar

Bozahmetli Yörük aşireti mensuplarının tamamı sadece hayvan ve hayvan ürünleri ile uğraşmamaktadırlar. Özel bir eğitim ve deneyim gerektirmeyen sadece alınıp satılabilen her türlü ticari faaliyetlere de yöneldikleri görülmektedir. Marketçilik, silah alım satım işleri, otomobil alım satımı, yaş sebze ve meyve işleri aşiretin yerleşik hayata geçmiş olanlarının en çok uğraştıkları faaliyet alanlarıdır⁹⁵.

Fotoğraf 17: Arıcılık Faaliyetinin Yapıldığı Alandan Bir Görünüm

Ailelerin yaptıkları başka bir ekonomik faaliyet de arıcılık faaliyetleridir. Yörede bitki örtüsünün gür oluşu ve bitki çeşitliliği arıcılığın gelişmesine olanak tanımıştır. Üretilen ballar yöre içerisinde pazarlanmaktadır. Arıcılık da göçebelik gibi geçmişten gelen bir kültürdür. On dokuzuncu yüzyılda Teke Yörükleri arasında sadece arı besleyen bir hane olmadığı gibi arı genellikle diğer hayvanların yanında taşınan bir tür olarak dikkat çekmektedir. Arı yöredeki Yörükler içerisinde bulundurulma oranı bakımından Gebiz, Karahacılı, Karakoyunlu, Kömürcü ve Yeniosmanlı Yörüklerinden kimi hanelerde taşınırken Murtana ve EskiYörüklerden birçok hanede mevcut olup en

⁹⁵ Uslu, F. (2015). Bozahmetli Yörük Aşireti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.

fazla arı, elli kovan ile Karakoyunlu örüklerinin Kovanlıkburnu Obasından Mustafaoğlu Tahir yanında kırk iki kovan ile Eskiyörüklerin Basırlı Obasından Mehmet Kahya'da bulunmaktadır⁹⁶.

3.1.4. Yörüklüğü Terk Edenlerin Ekonomileri

İnsanların alışkanlıklarından vaz geçmeleri zor bir konudur. Yörülük bazı insanlar için vazgeçilmez bir ekonomik faaliyet türü olarak devam ettirilirken, bazı aileler ise bu yaşam tarzını terk etmek zorunda kalmış veyahut kısmen de olsa bu yaşam tarzı ile uğraşmak istemektedir. Yörüklüğü bırakan insanların bazıları ekonomik şartların kötüye gidişinden dolayı, bir kısmı ilerleyen yaşından dolayı bedenen yorgun düşmesi, bir kısmı daha cazip ekonomik faaliyetlerin benimsenmesi, daha çoğu ise artık çocuklarının bu işi yapmak istememesinden dolayı, bir kısmı ise yine çocuklarının okuma isteğinden dolayı yörüklüğü bırakmıştır. Yörüklüğü bırakan aileler yaşamlarını sürdürebilmek için başka ekonomik faaliyetlere yönelmiştir. Bu insanlardan yaşı ilerlemiş olanların bazıları emekli olmuştur, bazıları ise emeklilik fırsatını yaşam tarzı nedeniyle kaçırmıştır.

Göçebeliği terk eden insanların yapabileceği en yakın ekonomik faaliyet tarımdır. Sahil kesimine yakın yerlerde ikamet edenlerin arazi yapısının uygun oluşu nedeniyle tarıma geçişi daha kolaydır. Seracılık faaliyetleri buralarda yürütülen temel tarım çeşididir. Yaşı ilerlemiş insanlar için seracılık faaliyeti ayrı bir zorluktur. Yaşlarının ilerlediğini, seracılık için genç insanın olması gerektiğini söylemektelerdir. Çoğu aile ise ürettikleri ürünün değerinde alınmamasından dolayı sürekli şikâyetlerini dile getirmektedir. Serada ürettikleri ürünün ucuz olmasından, üretilen ürünün para etmemesinden dolayı yakınmaktadırlar. Masrafının fazla olması tarımla uğraşan toplumlar için zorluklar oluşturmaktadır. Mazot, fide, gübre, ilaç parası gibi giderlerin yanında üretilen ürünün ucuza satılması başlıca sorunlardır.

⁹⁶ Ak. M. (2012). 19.YY.'da Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo – Ekonomik Durumu, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Antalya.

Fotoğraf 18: Zeytin Üretim Alanından Bir Görünüm

Yükseltinin biraz arttığı iç kesimlere doğru ise daha çok tahıl tarımı ve devletin de teşviki ile zeytin yetiştiriciliği ön plana çıkar. Tabi ki bu alanlarda tarım alanlarının oluşu yörükülüğün bırakılmasında bir etkindir. Bu işi bırakınca ne yaparım düşüncesine kapılan konar-göçerler kışlaklara yakın yerlerde bulunan mera alanlarını tarım alanına çevirmiş ve bu durum bazı aileleri olumsuz etkileyerek onların hayvan otlama alanları kalmadığı için ve otlak alanı daraldığı için ya hayvan sayısını azaltmışlar hayvancılık faaliyetini bırakmak zorunda kalmışlardır.

Türk insanının alışkanlıklarını terk etmesi zordur. Göçebe hayvancılık da kolay bırakılacak bir iş değildir. Bırakan insanlar ise yanlarına genç insan bulsalar tekrar bu faaliyete geçebileceklerini söylemektedir.

3.1.5. Mesken Türleri ve Yapı Malzemesi

İlk insanlar doğal ortamdan gelebilecek tehlikelere karşı yaşamları devam ettirebilmek, geceleri kalmak için meskenler inşa etmişlerdir. Göçebe yaşam sürenler ile yerleşiklerin meskenleri arasında da farklılıklar vardır. Göçebeler dönemlik

yerleşmeler inşa ederken yerleşikler uzun yıllar kullanabilecekleri taştan, ahşaptan veya kerpiçten evler inşa ederler. Yörükler meskenlerini genellikle kolay inşa edilebilen ve kolay taşınabilen malzemelerden yapar. Meskenlerin yapılışında doğaya bağlılık söz konusudur. Bu nedenle meskenlerini derme-çatma yaparlar. Yörüklerin en çok kullandıkları mesken türleri çadırlardır. Çadır, farklı yörelerde değişik isimlerle anılabilir. Doğu Anadolu yaylalarında göçebe olarak yaşamlarını sürdüren aşiretlerin tek konut türü olarak yaz ve kış kullandıkları çadır, yerel deyişle kon adı ile adlandırılmıştır⁹⁷.

Türk Dünyasında mesken olarak iklim özelliğine göre Asya'da daha çok topak ev dikkat çekerken Anadolu Yörükleri arasında çoğunlukla kıl çadır kullanılmaktadır. Kıl çadır yanında Anadolu'da bazı yörelerdeki Yörükler arasında topak ev ve alaçık da kullanılırken topak eve, derim ev da denildiği gibi bu mesken türü kümbet şeklindeki keçe çadır olup Teke Yörükleri tarafından kullanılmamaktadır⁹⁸.

Fotoğraf 19: Temsili Bir Kara kılçadır (Manavgat Yörük Müzesi)

⁹⁷ Beritanlı, H. (1991). Konar – Göçer Aşiretlerin Barınağı "Kon", Millî Folklor 2, no:12

⁹⁸ Ak. M. (2012). 19.YY.'da Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo – Ekonomik Durumu, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Antalya.

Fotoğraf 20: Temsili Bir Topak Ev (Manavgat Yörük Müzesi)

Antalya Yörüklerinin hemen hemen tamamı kara çadır kullanır. Keçe çadır ve diğer çadır türlerini kullananlar yok denecek kadar azdır. Kara çadır, keçe çadıra göre daha dayanıklı, uzun ömürlü ve kullanımı kolaydır. Keçe, ıslandığı zaman suyu bünyesinde tuttuğu için ağırlaştığı gibi koku yapar ve iki üç yıl içerisinde çürür. Bu sebeplerle kıl çadır tercih edilmiştir. Keçi beslemeyenler dahi koyunlarından elde ettikleri yünü keçi kılı ile değiştirerek yahut keçi kılı satın alarak çadır dokutup kullanmışlar⁹⁹.

Çadırın taşıyıcı malzemelerinden örtü malzemelerini kadar hemen hemen tüm kullanılan araç – gereçlerde doğaya bağlılardır. Yörükler çadırlarının örtü malzemesi olarak hayvanlarından elde ettikleri kıllardan yararlanırlar. Keçi kılından elde edilmiş çadır bezlerinden çadırlar yaparak yaz kış bunun içerisinde yaşarlar. Yaylaya çıkış zamanı geldiğinde meskenlerinin üzerindeki örtü malzemelerini ve içerisindeki ihtiyaç malzemelerini toplayarak göçe başlarlar. Örtü malzemesi olarak eskiden kıl çadırlar kullanılırken, günümüzde bunun sayısı giderek azalmıştır. Çadırlar 3 ayaklı olur üzeri keçi kılından örülen malzeme ile kapatılırdı. 1960’larda Solaklı aşiretinden 40-50 sürü varken günümüzde bu aşiretten 3-4 sürü kalmıştır. Onlarda da kıl çadır bulunmamaktadır. Anadolu’da Yörüklerde alacık, derimevi, topakevi, karaçadır, keçe çadır gibi farklılıklar vardır. Bunların iç yapıları ve yapı malzemeleri de farklı. Farklılıklar yaşana yörenin iklim koşullarından kaynaklanmaktadır. Sıcaklığın -10 -20 °C’leri bulduğu zamanlarda kara kılçadırlar ihtiyacı karşılamaz¹⁰⁰.

Kıl çadırın yapılışına bakıldığı zaman seçilen hüsürsüz** siyah keçi kılı, kıl tarağında taranıp yayda atıldıktan sonra burma haline getirilip kolçak yapıldığı gibi kirmen veya tengerek’t*** eğilerek ip haline getirilmektedir. Eğirme işleminden sonra elde edilen kıl ipler iki kat olarak yine aynı aygıtlarda veya çarkta bükülüp, ıstarda**** dokunduğu gibi çadır kanatları elde edilmektedir¹⁰¹. Bu zahmetli iş artık ortadan kalmıştır. Çadır bezi yapma işini bilen yok denecek kadar azalmıştır. Örtü malzemesinin yapısı değiştiği için yörük gençleri bunları öğrenmek istememektedir.

⁹⁹ Ak, M. (2010). Antalya’da Yörükler ve Yörük Kültürü, Dünden Bugüne Antalya, c. 2, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay., Antalya.

¹⁰⁰ Erden, A. (1996). Günümüz Toros Yörüklerinden İzlenimler, I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo – Kültürel Yapısı (Yörükler), Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi, Sayı:49, Ankara.

***Kirmen veya Tengerek; Yün veya iplik eğirmeye yarayan tahta araç. (TDK, 2018, Güncel Türkçe Sözlük)

****Istar: Çul, halı, kilim vb. dokunan tezgah (TDK, 2018, Güncel Türkçe Sözlük)

¹⁰¹ Ak. M. (2012). 19.YY.’da Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo – Ekonomik Durumu, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Antalya.

Kıl çadırların sayısı artık günümüzde yok denecek kadar azalmıştır. Hatta belediyeler yapacakları yörük festivalleri gibi etkinliklerde bile temsili olarak kurabilecekleri bir kıl çadır bulamamaktadır. Arazi çalışması sırasında Bucakşeyhler tarafında Bozahmetli aşiretinden bir ailede kıl çadıra rastlanılmıştır. Kışlak alanların yapımında yörük en uygun yeri bakıya ve eğime göre seçer, kışlağını ona göre kurar. Eğimli yapının seçilmesi yağışla meydana gelen yüzeysel akışı drene edebilmek içindir. Bakı faktörünü kullanılarak ısınma maliyetini azaltılmaya çalışılmaktadır. Meskenin üzerini örten tente yere kadar gelir bir kısmı toprağın içerine gömülerek kanal yapılır ve su kolaylıkla o kanaldan akar gider.

Fotoğraf 21: Bir Kışlak Alanından Görünüm

Ekonomik yapının değişmesine bağlı olarak, tüketim malzemelerine ulaşmanın artık eskisi kadar zor olmayışı mesken yapı malzemelerinin şeklini ve yapısını değiştirmiştir. Örtü malzemesi olarak artık fabrika üretimi olan tenteler kullanılmaya başlanmıştır. Önceleri pek çok işlevden geçen çadır örtülerinin zahmeti artık ortadan kalmıştır. Kıl çadırlar hem yayla alanlarında hem de kışla alanlarında kullanılırdı. Günümüzde yayla yerleşmelerindeki evlerin bir grubunu tamamen çağdaş gereçler kullanılarak inşa edilmiş betonarme yapılar oluşturmaktadır. Ailelerin gelir düzeyinin yükselmesi, yayla yollarının motorlu taşıtların gidebileceği şekilde yapılması ve

yaylaların rekreasyonel amaçlı olarak da değerlendirilmesine bağlı olarak sayıları her geçen gün artan bu evlere Karadeniz ve Akdeniz Bölgesi yaylalarında sıkça rastlanılmaya başlanmıştır¹⁰². Betonarme meskene yönelmenin bir diğer nedeni ise insanların daha rahat ve daha güvenli yaşama isteğidir.

Çadır içerisinde kullanılan malzemelerde de değişiklikler göze çarpmaktadır. Geçmişte çadırın tabanı hasır üzerine nakışlı keçelerle kaplanmıştır. Günümüzde ise çadırların içinde kilimler kullanılmaktadır. Çadırın içerisinde deve havutları, giyecek ve hububat çuvalları, kap kacak, su kabakları, ağaç yayıklar gibi malzemeler bulunurdu¹⁰³. Develerin yörük hayatından çekilmesi ile deve havutları da ortadan kalkarken, yörük analarının el emeği hububat çuvallarının yerini ise naylon çuvallar ve poşetler almaya başlamıştır.

Çadırın içerisini ve etrafını aydınlatmak için önceden çıra kullanılırdı. Günümüzde ise güneş enerjisinden yararlanılmaya başlanmıştır. Yörüklerin büyük çoğunluğunda çeşitli boyutlarda güneş panelleri bulunur. İhtiyaca göre güneş paneli seçilmektedir. Güneş paneli büyüdükçe televizyon, buzdolabı gibi aletleri çalıştırabildiğinden çocukları olan aileler ekonomik durumunda iyiyse daha büyük panel tercih ederler. Yemek pişirme, süt kaynatma, su ısıtma, çay yapma amacıyla önceleri kara ocaklar kullanılırken; bunların artık bazı yörükler tüp ve çeşitli boyutlarda ocaklar kullanmaktadır. Hem kara ocağı hem de yeni tip ocaklar ihtiyaç durumuna göre karışık olarak da kullanılır. Yörükler eskiden kullandıkları ocaklardaki yakacak malzemelerini doğandan temin ederken, günümüzde tüp kullandıkları için ayrı bir ekonomik gider ortaya çıkmıştır.

¹⁰² Zaman, M. (2007). Doğu Karadeniz Kıyı Dağları'nda Yaylalar ve Yaylacılık, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 960, Erzurum.

¹⁰³ Gürdal, M. (1976). Antalya Yörükleri, Türk Etnografya Dergisi, XV, 65-72.

Fotoğraf 22 : Ekonomik Yapının Değişmesi ve Değişen İhtiyaçlar Kullanılan Araç Gereçleri de Değiştirmektedir.

Fotoğraf 23: Eski Tip Ocaklar

Yörükler kışlak ihtiyacını karşılamak için yahut doğrudan hayvancılığı terk ettiğinden tıpkı yerleşikler gibi ziraatla da meşgul olmuşlardır. Bu durumda yaylak veya kışlak alanlarına yakın yerlerde küçük yerleşim yerleri veya ziraat sahaları

meydana getirmişlerdir¹⁰⁴. Bazı alanların kırsal yerleşme statüsü yokken göçerlerin konaklama alanı olarak kullanılmış, zamanla buralar mezraya daha sonra ise köy yerleşmeleri gibi kırsal alana dönüşebilir ve çeşitli isimlerle anılabilir. Bunlardan birisi de Emer Ahmetli Mevkii'dir. Düz bir alana kurulmuş olan yerleşme de bakı şartlarına dikkat edilmiştir. Tarımsal faaliyetlerden en üst düzeyde yararlanılmaya çalışılmıştır. Yerleşim merkezinin coğrafi özelliklerinin tarıma elverişli olması göçebe hayvancılığın terk edilmesinin nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

Fotoğraf 24: Emer Ahmetli Mevkii'nden Görünü

¹⁰⁴ Gülten, S. (2008). XVI. YY'da Batı Anadolu'da Yörükler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

Sonuç ve Öneriler

Anadolu'nun güneyinde, deniz kenarında yer alan Manavgat, yörük ekonomisi için önemli fırsatlar sunmaktadır. Bunların başında yayla alanların fazla olması ve yayların ilkbahar aylarından itibaren kullanılmaya başlanması gelmektedir. Yöreye en iyi uyum sağlayan hayvan kıl keçisidir. Arazinin sarp olması bu tür için bir zorluk çıkartmamaktadır. Toros dağlarındaki önemli faaliyetlerden biri olarak yürütülen bir ekonomik faaliyet olan göçebe hayvancılık, gün geçtikçe alternatiflerin çekiciliği ve göçebe hayvancılığın iticiliği gibi nedenlerle azalmaktadır. Bu şekilde devam ederse zamanla ortadan kalkarak, tarihte kalan bir kültür olarak incelenmeye başlanacaktır. Hâlbuki, yörük ekonomisi ve göçebe hayvancılığın devam ettirilmesi hem yöre hem de ülkemiz için önemlidir. Ortadan kalkacak kaybolarak tarihe karışmış bir kültür olarak incelemeye başlayacağız. Göçebe hayvancılığın devam ettirilmesi hem yöre halkı için hem de ülkemiz için önemlidir.

Bir gelir kaynağı ve gelenek olarak göçebe hayvancılık faaliyetini sürdüren insanlar; ekonomik imkânların yetersizliği, göçü devam ettirebilecek insan sayısının azalması, göç sırasında ve yaylada hayvanlarına gelebilecek zararlar ile kışlak alanına inildiği zaman otlak bulmada sıkıntı yaşadıklarından dolayı giderek buy faaliyeti terk etmektedirler..

Ülkemizde önemli bir geçim kaynağı olan hayvancılık geçmiş yıllarda çeşitli desteklemeler almıştır. Aynı şekilde bunlar günümüzde de devam etmekte ancak bu destekler yeterli gelmemektedir. Oysa hayvancılığın geliştirilmesi kırsal alandan kentlere olan göçü azaltmakta ve üretimi hızlandırmaktadır. Bu bakımdan değerlendirilecek olursa göçebe yörükler için yapılabilecek çalışmalar şöyle sıralanabilir;

- Kışlak alanlarına gelindiği zaman göçebelerin hayvanlarını güvenli bir şekilde geceleyebilecekleri yerler temin edilmeli ve kışlakların kurulduğu alanlar çevresindeki mera alanları genişletilmelidir.
- Kışlaklara inildiği zaman hayvancılığın tarımsal etkinliklerde bulunan göçebe Yörüklere devlet tarafından tarımsal ürünlerin üretimi sırasında sağlanan destekler artırılmalıdır.
- Göç sırasında karayolunu kullanan göçebelerin rahatlıkla geçebilmesi için yöre halkı bilinçlendirilmeli ve karayollarına uyarı levhaları dikilerek sürücüler bilgilendirilmelidir.

- Göçebeler kışlak alanlarına geldiği zaman ve yaylaya gittiği zamanlarda yılda iki kez ücretsiz olmak şartıyla veterinerler gönderilmelidir.
- Yayla alanlarında güvenlik önlemleri artırılmalı ve göçerlerin hayvanlarının güvenliğini sağlayabilecek insanlar görevlendirilmelidir.
- Yayla alanlarında karşılaşılan en büyük sorunların bazıları ise sabit meskenleri olan aileler için elektrik ve suyun olmamasıdır. Elektrik ve suyu olmayan ailelere yerel yönetimler bir an önce bu desteği sağlanmalıdır.
- Yörüklerin yapacakları sosyal faaliyetler devlet tarafından desteklenmelidir.

Bütün bu sorunların aşılabilmesi için gerekli kamuoyu oluşturularak göçebe hayvancılığın devamı sağlanmalıdır. Ülkemizde hayvancılığın geliştirilmesi ve ülkemizin hayvancılık açısından potansiyelinin fazla olmasına rağmen, hayvansal ürünlerde dışa bağımlılığın azaltılarak terk edilmesi gerekmektedir. Ülke içerisinde pek çok yöreye, Toroslar 'da yetiştirilen hayvanlar pazarlanmaktadır. Keçi yetiştirme alanı için Toroslar çok önemli bir alandır. Ülkemizde kırmızı et ihtiyacı yüksek ve üretim oranı gün geçtikte azalmakta, nüfus ise artmaya devam etmektedir. Bu nedenle hayvancılık daha rasyonel bir şekilde desteklenmeli ve ithal et yerine yerel üreticilerin üretimini artıracak politikalar uygulanmalı. Üretim artışı sağlanarak, kaliteli et üretimi artırılmalı, üretim arttıkça dışa bağımlılık azalacak ve fiyatlarda düşüş sağlanacaktır.

Ürün arzının devamlılığı bu şekilde devam ettikçe, hayvan sayısının azalması bağlı olarak fiyatlardaki artışlar da devam edecektir. Ülkemiz insanların et tüketim kültürü ve et giren hane sayısı zamanla azalacaktır. Yerel üretim desteklediği zaman ithal ete gerek kalmayacak ve insanlar daha uygun fiyatlarda kaliteli et tüketecektir.

KAYNAKÇA

- AK, M. (2010). Antalya'da Yörükler ve Yörük Kültürü, Dünden Bugüne Antalya, c. 2, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya.
- AK. M. (2012). 19.YY.'da Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo – Ekonomik Durumu, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Antalya.
- AK, M. (2013). 19.yy'ın İlk Yarısında Gülnar Yörükleri, OTAM, Sayı:34, Ankara.
- AKDENİZ, F., BAKIR SERT, H. (2018). Alternatif Turizmin Parlayan Yıldızı Oymapınar, Journal of Recreation and Tourism Research, Sayı 5 (1).
- ATAKAN, O. (1996). Antalya Çevresinde ve Güney Anadolu'da Depreşen ve Dinen Konar – Göçer Asabiyeti, I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) , Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:49, Ankara.
- ATALAY, İ. (1986). Vegetation Formation Of Turkey, Travaux de l'Institut Geographique de Reims, 65-66, pp,
-, İ. (2005). Genel Fiziki Coğrafya Genişletilmiş 6. Baskı, s.414, İzmir.
-, İ. (2011). Toprak Oluşumu, Sınıflandırması ve Coğrafyası, 4. Baskı, Meta Basım, İzmir

-, İ., MORTAN, K. (2007). Türkiye Bölgesel Coğrafyası, İnkılap Kitapevi
- BAKIR, İ. (2017). Yörükler ve Çevre, II. Yörük Türkmen Çalıştayı Bildiriler Kitabı, Antalya.
- BAKIRCI, M. (2016). Avacık Yaylası (Gerger/ Adıyaman) Örneğinde Değişen Sosyo-Ekonomik Şartların Mesken Farklılaşmasına Etkisi, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 67, s.51-59, İstanbul
- BASKICI, M. (1998). Evcilleştirme Tarihine Kısa Bir Bakış, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, c.53, Sayı 1, Ankara
- BAZİN, M. (Çev. Hamdi Kara), (1994). Orta Toros Yörüklerinden Sarı keçili Aşireti, Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Dergisi, Sayı: 3, Ankara.
- BERİTANLI, H. (1991). Konar – Göçer Aşiretlerin Barınağı ''Kon'', Millî Folklor 2, no:12
- BERKAY, K. (1999). Eşkıyalar ve Devlet: Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi, Tarih Yurt Vakfı Yayınları, İstanbul
- BÜYÜKŞAHİN F., GÜNEŞ, G. (2016). Geleneksel Ekolojik Bilginin Önemi: Sarı keçili Yörükler Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, 16.12.2016, ISSN1304-2823.
- CEYLAN, S. (2001). Burdur Gölü Kıyılarında Kışla Yerleşmeleri, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:6, Erzurum.
- ÇETİN, B. (2012). Alan Yaylasında (Kırıkhan-Hatay) Fonksiyonel Değişimin Coğrafi Özellikleri, Doğu Coğrafya Dergisi, C.17, Sayı:27, Erzurum.
- ÇETİNTÜRK, S., (1943). Osmanlı İmparatorluğunda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri, D.T.C.F. Dergisi, C II/I, Ankara

- ÇINAR, M. (2016). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Manavgat İlçesi, Atatürk Dergisi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Cilt:5, Sayı:1, Erzurum
- DANKER, B. (1960). Güneydoğu Toroslarda Göçebelik (Dr. Wolf-dieter Hütteroth'a Göre), Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 20
- DAŞCI, M., ÇOMAKLI, B. (2006). Yaylacılık ve Tarımsal Açından Önemi, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı: 37, s.275-280, Erzurum.
- DERMAN, E. (2014). Doğa Spor Turizmi Kapsamında Adventure Park Manavgat", 1.Uluslararası Spor Bilimleri, Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi, ANTALYA
- DİNÇ, G. (2007). Cumhuriyet'in İlk Nüfus Sayımına Göre Antalya'nın Demografik Yapısı, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, Sayı: 12, s.65-87
- DOĞAN, M. S., DOĞAN, C. (2005). Yörüklerin Hayat Tarzı. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:49, s.677-708, İstanbul.
- DOĞAN, U. (2002). Manavgat Nehri Havzasının Jeomorfolojik Evrimi G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 22, Sayı 2 51-65
- DOĞANAY, H. (1994). Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, Ankara
-, H. (2014). Türkiye Beşerî Coğrafyası, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Pegem Akademi, İstanbul.
-, H., COŞKUN, O. (2013). Türkiye Yaylacılığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sonuçları. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:30, Erzurum.
- EMİROĞLU, M. (1977). Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık, Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Yayınları, No:72, Ankara
- ER, T. (1994). Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Batı Alanya Yörükleri, 4. Alanya Tarih ve Kültür Semineri, Alanya

- ERCENK, G. (1996). Antalya Bölgesi Yörükleri ve Göç Yolları, I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo – Kültürel Yapısı (Yörükler), Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi, Sayı:49, Ankara.
- ERDEN, A. (1996). Günümüz Toros Yörüklerinden İzlenimler, I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo – Kültürel Yapısı (Yörükler), Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi, Sayı:49, Ankara.
- ERDÖNMEZ, C. (1995). Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Konar-Göçer Aşiretlerin Yerleştirilmesi, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun
- ERİNÇ, S. (1957). Türkiye'de Akarsu Rejimlerine Toplu Bakış, Türk Coğrafya Dergisi Sayı:17, İstanbul
- EROL, O. (2001). Geomorphologic Evolution of Some Karstic Terrains In The Southwestern Turkey, Poceeding of the 6th International Symposium and Field Seminar, 473-484, Marmaris
- ERÖZ, M. (1965). Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük Türkmen Köyleri, Sosyoloji Konferansları Dergisi, Sayı:6, İstanbul.
-, M. (1991) Yörükler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul
- GÖKBUNAR, R.A. (2003). Osmanlı Devleti'nde Yörüklerin Göçebelikten Yerleşik Hayata Geçirilmesinde Uygulanan Vergi Politikaları ve Sonuçları, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt1, Sayı2, Manisa
- GURBETOĞLU, A. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, İstanbul
- GÜLTEN, S. (2008). XVI. YY'da Batı Anadolu'da Yörükler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

- GÜRBÜZ, M. (1999). Dibek Dağları'nda (Göksun) Kar Suyuna Bağlı Olarak Yapılan Yaylacılık, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 34, s.661-677, İstanbul
- GÜRDAL, M. (1976). Antalya Yürükleri, Türk Etnografya Dergisi, XV, 65-72.
- HADİMLİ, H. (2008). Akseki İlçesinin Coğrafyası. Yayımlanmamış Doktora Tezi Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Coğrafya Anabilim Dalı, Erzurum
- HADİMLİ, H., Karakuzu, Z., Birinci, S. (2010). Akseki ilçesindeki Göçebe Hareketler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 3/10, 348-359.
- KARACA, B. (2009). XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası, Fakülte Kitabevi, Isparta
-, B. (2010). Dünden Bugüne Manavgat, Dünden Bugüne Antalya, T.C. Antalya Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınları, C.I, Antalya
- KOCA, H. (1995). Gözne'de Yayla Turizmi, Doğu Coğrafya Dergisi, C.1, Sayı:1, Erzurum.
- KODAY, S. (1995). Olur'da Geçici Yerleşme Şekilleri, Doğu Coğrafya Dergisi, C.1, Sayı:1, Erzurum.
- KONYALI, İ. H., YILDIZ, A. (2010). Abideleri ve Kitabeleri İle Manavgat, Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Manavgat
- LEİDENFORST, K., PASCHER, O. (1969). Yaylacılık, (Çev. Dünder, M., Canver, H.) Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları, Güzel İstanbul Matbaası, Muhtelif Yayınlar Serisi, Seri:10, Ankara
- MEYDAN, A. (2016). Sebil Yörükleri, Pegem Akademi, Ankara
- NİKOLAY, K., (2016). Nomads, The Encyclopedia of Empire, First Edition
- ÖZAV, L. (1996). Oltu İlçesi'nde Geçici Yerleşme Şekilleri, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı:4, Erzurum

- ÖZGÜÇ, N. (2013). Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler, Çantay Kitabevi
İstanbul
- ÖZGÜL, N. (1976). Torosların Bazı Temel Jeoloji Özellikleri, Türkiye Jeoloji
Kurumu Bülteni, c. 19, 65-78.
- SARI, C. (2007). Antalya'nın Alternatif Turizm Kaynakları ve Planlaması, Ankara
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara
-, C. (2013). Batı Toroslar 'da Yaylaların Fonksiyonel Değişim Süreci ve Yayla
Şenlikleri, Marmara Üniversitesi Coğrafya Dergisi, Sayı:27, İstanbul
- SEYİRCİ, M. (1993). Manavgat, Alanya, Gazipaşa Yörükleri ve Göç Yolları, 3.
Alanya Tarih ve Kültür Semineri 1996, ALSAV Alanya Tarih ve Kültür
Seminerleri, s.277-283, ALANYA
-, M. (1996). Batı Akdeniz'de Yörükler, I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları
Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler), Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme
Genel Müdürlüğü Yayınları, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:49, Ankara
- SOMUNCU, M. (2005). Aladağlar, Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir
Araştırma. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara
- ŞENGÖR, C. (1980). Türkiye Neotektoniğinin Esasları, TJK yay., S.11, Ankara
- TUNÇDİLEK, N. (1967). Türkiye İskan Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Yayınları: 1283, İstanbul
- TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N. (2010). Beşerî Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan.
Çantay Kitabevi, İstanbul
- USLU, F. (2015). Bozahmetli Yörük Aşireti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Selçuk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.

YILMAZ, Y. (2012). Tarihi Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye'deki Honamlı Yörükleri, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

ZAMAN, M. (2007). Doğu Karadeniz Kıyı Dağları'nda Yaylalar ve Yaylacılık, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 960, Erzurum.

ZAMAN, S. (2007). Fonksiyonel Değişim Sürecinde Antalya Beydağları Yaylaları, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:967, Erzurum.

Antalya Tarım Master Planı (Aralık 2002)

Manavgat Envanteri (2002-2003)

MATSO Ekonomik Raporu (2013)

MATSO Ekonomik Raporu (2016)

TDK Güncel Türkçe Sözlük (2018)

TÜİK Verileri

www.viewfinderpanoramas.org